

Grounded theory -tutkimus sateenkaarivanhemmuudesta ja vanhempana kasvamisesta

Pro gradu -tutkielma
Linda Salo
0420208
Kasvatustieteiden tiedekunta
Yleinen kasvatustiede
Satu Uusiautti
Lapin yliopisto
Kevät 2020

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Grounded theory -tutkimus sateenkaarivanhemmuudesta ja vanhempana kasvamisesta

Tekijä: Linda Salo

Koulutusohjelma/oppiaine: Yleinen kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ_X_ Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 82 sivua + 2 liitettä

Vuosi: 2020

Tiivistelmä:

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sateenkaarivanhempana kasvamista. Vaikka sateenkaariperheitä on tutkittu jonkin verran, tutkimukset ovat keskittyneet usein tutkimaan sateenkaariperheissä elävien lasten ja nuorten hyvinvoinnin kokemuksia, sateenkaariperheiden palvelukokemuksia tai sateenkaarivanhempien kokemuksia omasta ja lastensa hyvinvoinnista sateenkaariperheessä. Tutkimuksia sateenkaarivanhemman vanhempana kasvamisesta ja vanhemmuuden kokemuksista ei ole juurikaan tehty.

Kyseessä on aineistolähtöinen grounded theory -tutkimusotteeseen nojaava tutkimus. Tavoitteena oli tarkastella, mitä vanhempana kasvamiseen liittyy lapsen hankkimisen, vanhemman roolin omaksumisen, lapseen suuntautumisen ja tuen näkökulmista. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kymmentä (10) sateenkaarivanhempaa. Haastattelut toteutettiin syksyn 2018 aikana. Sateenkaariperheellä tarkoitetaan usein homo-, lesbo-, bi- ja transvanhempien muodostamaa lapsiperhettä, jossa perheen yksi tai useampi vanhempi kuuluu sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista oli hankkinut lapsen tai lapsia yhdessä toisen sateenkaarivanhemman kanssa. Aineisto analysoitiin jatkuvan vertailun menetelmällä. Aineisto koodattiin, käsitteellistettiin ja pilkottiin, jonka jälkeen se koottiin ja muotoiltiin uudelleen lopputuloksena teoria sateenkaarivanhempana kasvamisesta.

Tutkimustuloksiksi nousi sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen kuvaukset neljästä eri näkökulmasta. Nämä näkökulmat olivat lapsen hankkimisen, vanhemman roolin omaksumisen, lapseen suuntautumisen ja tuen näkökulmat. Johtopäätöksenä esitetään teoreettinen malli sateenkaarivanhempana kasvamisesta.

Tutkimus tuo ainutlaatuista tietoa siitä, miltä vanhemmuus näyttää sateenkaariperheissä. Analyysin pohjalta luotu malli esittelee niitä sateenkaarivanhemmuudessa kasvamisen erityisiä piirteitä, jotka muovaavat vanhemmuutta. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää, kun halutaan tietää mitkä asiat tukevat, vaikuttavat ja haastavat sateenkaarivanhempana kasvamista.

Avainsanat: sateenkaarivanhemmuus, vanhemmuus, vanhempana kasvaminen, grounded theory

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	6
2. SATEENKAARIVANHEMMUUS	8
2.1 Perhemuotoja	8
2.2 Sateenkaariperheitä koskeva lainsäädäntö	9
3. SATEENKAARIPERHEET TUTKIMUSKOHTEENA	11
4. TUTKIMUSKYSYMYS	16
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
5. 1 Tutkimusote	17
5.2 Aineistonkeruumenetelmät	20
5.3 Tutkimushenkilöt ja aineistonkeruu	22
5.4 Aineiston analyysi	24
5.5 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	27
6. SATEENKAARIVANHEMMAKSI KASVAMINEN	31
6.1 Lapsen hankkimisen näkökulmasta	32
6.2 Vanhemman roolin omaksumisen näkökulmasta	38
6.3 Lapsen suuntautumisen näkökulmasta	46
6.4 Tuen näkökulmasta	52
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	58

8. POHDINTA	64
LÄHTEET	74
LIITE 1: Haastattelupyyntö	83
LIITE 2: Sähköpostihaastattelu	84

1. Johdanto

Tämä tutkielma käsittelee sateenkaarivanhemmuutta. Aihe on tarpeellinen, koska sateenkaariperheitä on tutkittu jo jonkin verran, mutta tehdyt tutkimukset käsittelevät usein sateenkaariperheissä elävien lasten (Tuovila ym. 2017; Bos ym. 2017) tai perheen kanssa toimivien ammattilaisten näkökulmaa (mm. Jämsä & Kuosmanen 2006; Jämsä 2008). Suomessa ja myös kansainvälisesti tehdyt tutkimukset aiheesta käsittelevät homo- ja lesboperheissä asuvien lapsien kokemuksia perheestään ja omasta hyvinvoinnistaan tai lapsen suhteesta sateenkaarivanhempiinsa (Aarnio ym. 2017; Bos ym. 2013; Patterson 1992; Fedewa, Black & Ahn 2015). Aarnio ym. (2017) tutkimus on ensimmäisiä Suomessa, jossa on tarkasteltu lapsen hyvinvointia sateenkaariperheissä ja sateenkaarivanhempien kokemuksia vanhemmuuteen saadusta tuesta.

Pro gradu -tutkielmani aihe on lähtöisin kandidaatin tutkielmastani ja se on kehittynyt valitsemieni kurssien kautta tähän pisteeseen. Minua on aina kiinnostanut vanhemmuus ja vanhemmuuteen liittyvät ilmiöt. Kävin kandidaatiksi valmistumisen jälkeen Feministisen tiedon ja tutkimisen kurssin, jonka myötä sateenkaarivanhemmuus tutkielman aiheena alkoi kiinnostaa enemmän. Tutkin kandissani isän tehtäviä 1960-, 1980- ja 2010 -luvulla. Ennakko-oletukseni oli, että isän tehtävät ovat muuttuneet kurinpidosta kohti kaverillista lapsien kanssa leikkivää isää. Oman tutkimusaineistoni pohjalta näin ei kuitenkaan ollut. Tiesin jo graduprosessin alussa, että haluan tutkia vanhemmuutta vanhempien omien kertomusten kautta ja tuoda näin vanhemmuuden asiantuntijoiden, eli vanhempien ajatukset esiin. Näiden monien vaiheiden kautta löysin tieni tutkimaan sateenkaarivanhemmuutta.

Sateenkaariperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön (Jämsä & Kuosmanen 2006; Aarnio ym. 2018). Tutkielmassa keskityn sateenkaarivanhemmuuteen ja sateenkaarivanhemmuutta tutkin vanhemmaksi kasvamisen näkökulmasta. Aineistoni koostuu kymmenestä naisesta, jotka ovat tai ovat olleet parisuhteessa

samaa sukupuolta olevan kanssa ja heillä kaikilla on lapsia. Tutkielman aihetta, vanhemmaksi kasvamista, käsittelen lapsen hankkimisen, vanhemman roolin omaksumisen, lapseen suuntautumisen ja tuen näkökulmasta. Tutkielmassa tarkastellaan mitä kaikkea kuuluu lapsen hankkimiseen ja miten sateenkaarivanhemmat kokevat tämän prosessin, miten vanhemman roolin omaksuminen tapahtuu ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat, kuinka lapseen suuntaudutaan ja muuttuuko se ajan myötä, sekä saavatko sateenkaarivanhemmat tukea vanhemmuuteensa ja minkälaista mahdollinen tuki on. Johtopäätöksenä esitän mallin sateenkaarivanhempana kasvamisesta ja siihen liittyvistä tekijöistä.

2. Sateenkaarivanhemmuus

2.1 Perhemuotoja

Vanhemmuutta voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Biologisella vanhemmuudella viitataan aikuisen ja lapsen biologiseen suhteeseen, juridisella vanhemmalla viitataan yhteiskunnan antamiin oikeuksiin ja vanhemman velvollisuuksiin lasta kohtaan. Psykkisellä vanhemmalla tarkoitetaan aikuista, johon lapsi on kiinnittynyt tunnetasolla ja sosiaalisella vanhemmalla vanhempaa, joka elää lapsen arjessa lapsesta huolehtien. (Vilen 2010, 10 – 11.) Sosiaalisella vanhemmalla tarkoitetaan joissakin sateenkaariperheissä ei-biologista äitiä (Aarnio ym. 2018; Sateenkaariperheet ry, f).

Sateenkaariperheellä tarkoitetaan usein homo-, lesbo-, bi- ja transvanhempien muodostamaa lapsiperhettä (Jämsä & Kuosmanen 2006, 13) jossa perheen yksi tai useampi vanhempi kuuluu sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön (Aarnio ym. 2018, 13; Sateenkaariperheet ry, a). Sateenkaariperheissä eläviä lapsia on noin 10 000 ja kahden äidin tai kahden isän perheissä näistä asuu noin 2000 (Aarnio ym. 2018, 13). Sateenkaariperheet nimike on luotu kuvaamaan perheiden moninaisuutta (Jämsä & Kuosmanen 2006, 13). Sateenkaari sanaa käytetään kuvaamaan yhä enenevässä määrin seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta, kuitenkin sateenkaarivanhempi -käsite poistaa vanhemmuuden ja seksuaalisuuden yhteyden (vrt. homoisä ja lesboäiti) (Aarnio 2014, 6).

Apilaperheillä tarkoitetaan perhettä, jossa lapsi on syntynyt kahden eri perheen yhteiseksi lapseksi (Sateenkaariperheet ry, a). Moniapilaperheet voivat muodostua esimerkiksi homomiehen tai miesparin ja lesboäidin ja naisparin yhteisestä lapsiperheestä, jossa vanhemmuus jaetaan suunnitellusti parisuhteen rajojen ulkopuolelle, usein useamman kuin kahden vanhemman kesken (Kuosmanen 2006, 39). Moniapilaperheissä perhettä sitoo ensisijaisesti yhteen

sitoutuminen lapseen emotionaalisesti ja halu jakaa vanhemmuus muiden vanhempien kesken (Kuosmanen 2006, 39). Apilaperheissä vain kaksi vanhempaa voivat olla lain mukaan lapsen virallisia vanhempia (Sateenkaariperheet ry, d).

Sateenkaariuusperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa lapsen nykyinen perhe on muodostunut vasta lapsen syntymän jälkeen ja yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- ja /tai sukupuolivähemmistöön. Trans- tai muunsukupuolisen perheessä yksi tai useampi vanhemmista kuuluu sukupuolivähemmistöön. Polyamorisessa perheessä lapsen vanhemmat tai vanhempi elää polyamorisessa suhteessa ja jakavat vanhemmuuden keskenään. Sateenkaariydinperhe on perhe, jossa lapsi elää kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman kanssa. Kahden isän ydinperheessä lapsen vanhemmuus jaetaan miesparin kesken. Kahden äidin ydinperhe on yleisin sateenkaariperheen perhemuoto, siinä lapsen vanhemmuuden jakaa naispari. (Sateenkaariperheet ry, a, d.)

Lapsen hankintakeinoja on erilaisia. Naisparin ja itsellisen naisen on mahdollista saada hedelmöityshoitoja yksityisellä klinikalla (Sateenkaariperheet ry, h) sekä jo muutamalla julkisella klinikalla (Hus.fi) tai vaihtoehtoisesti yrittää lasta kotinseminaation avulla. Vaihtoehtoina ovat myös apilaperhe tai kumppanuusvanhemmuus sekä adoptio tai sijaisvanhemmuus. Miesparin ja itsellisen miehen mahdollisuudet ovat paljon rajatummat. Vaihtoehtoina ovat apilaperhe tai muu kumppanuusvanhemmuuskuvio, adoptio tai sijaisvanhemmuus. (Sateenkaariperheet ry, h.) Sateenkaarivanhempi saattaa saada lapsen myös heterosuhteesta (Tasker & Petterson 2007).

2.2 Sateenkaariperheitä koskeva lainsäädäntö

Sateenkaariperheet ry on perustettu vuonna 1996 (Jämsä & Kuosmanen 2006, 13), huolehtimaan sateenkaariperheiden lasten, vanhempien ja perhettä

suunnittelevien tukiryhmänä, tiedontuottajana- ja välittäjänä, sekä oikeuksien puolustajana (Sateenkaariperheet ry, c) Vuonna 1997 aukesi Väestöliiton lapsettomuuskliniikka naispareille ja itsellisille naisille (Jämsä & Kuosmanen 2006, 13). Naisparien oikeus hedelmöityshoitoihin astui voimaan vuonna 2007 (Aarnio ym. 2018, 13) ja perheen sisäinen adoptio-oikeus samaa sukupuolta olevien rekisteröityjen parien perheessä astui voimaan vuonna 2009 (Aarnio ym. 2018, 13). Vuonna 2017 uudistui avioliittolaki ja sen myötä tasa-arvoinen avioliittolaki astui voimaan Suomessa 1.3.2017 (Aarnio ym. 2018, 13), jonka myötä kaksi samaa sukupuolta olevaa ihmistä voivat solmia avioliiton ja adoptoida yhdessä lapsen. Myöskin maininnat avioliittolaissa, joissa puhuttiin naisesta ja miehestä, poistettiin. (Ihmisoikeuskeskus 2017.)

Äitiyslaki astui voimaan 1.4.2019. Äitiyslaki mahdollistaa naisparin hedelmöityshoidolla syntyvän lapsen juridisen suhteen molempiin äiteihin, ilman erillistä adoptioprosessia. Äitiyslaki ei velvoita paria olemaan rekisteröidyssä suhteessa tai avioliitossa, mitä perheen sisäinen adoptio velvoittaa. (Seta ry) Jos hedelmöitysklinikan antama todistus ja suostumus hedelmöityshoitoon on annettu 1.4.2019 jälkeen, on myös sosiaalisen vanhemman oikeus hakea äitiydentunnustusta ja tulla syntyvän lapsen huoltajaksi ennen lapsen syntymää. Äitiydentunnustaminen on mahdollista suorittaa raskauteen kuuluvalla äitiysneuvola käynnillä. (THL.fi.) Ja näin ollen erillistä adoptioprosessia ei enää tarvitse suorittaa.

Marraskuussa 2019 Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (Hus) aloitti hedelmöityshoidot luovutetuilla sukusoluilla (Hus.fi). Julkinen terveydenhuolto ei ole ennen marraskuuta 2019 palvellut naispareja tai itsellisiä naisia lapsettomuudessa luovutettujen sukusolujen avulla (Sateenkaariperheet ry, b). Lapsenhuoltolaki uudistui 1.12.2019, mikä antoi lapselle oikeuden tavata tosiasiallista (sosiaalista) vanhempansa (Sateenkaariperheet ry, e).

3. Sateenkaariperheet tutkimuskohteena

Tässä luvussa esittelen ensimmäiseksi muutamia tutkimuksia ja opinnäytetöitä koskien sateenkaariperheitä. Sen jälkeen käyn läpi muutamia kansainvälisiä ja kotimaisia tutkimuksia koskien sateenkaariperheitä niin perheen kuin ulkopuolisten näkökulmasta.

Sateenkaariperheistä tehdyt tutkimukset ovat keskittyneet sateenkaariperheissä elävien lapsien ja nuorten hyvinvointiin (Aarnio ym. 2018; Koh, Bos & Gartell 2019; Bos ym. 2013; Crouch ym. 2014; Solantaus 2008), lasten kokemuksiin sateenkaariperheessä elämisestä (Tuovila ym. 2017; Bos ym. 2017; Golombok & Badger 2010; Golombok, Perry, Burston, Murray, Mooney-Somers, Stevens, ym. 2003), ammattilaisille neuvoksi, kuinka kohdata sateenkaariperhe omassa työssä (Jämsä 2008) tai tutkimuksiin sateenkaariperheen ulkopuolisten suhtautumisesta sateenkaariperheeseen (Nikander, Salin & Hakovirta 2016). Aarnio nostaa esille huomion siitä, että sateenkaariperheitä koskevat tutkimukset keskittyvät usein vaikeuksiin ja ongelmiin, joita normista eroavassa perheessä eläminen saattaa aiheuttaa lapselle (Aarnio 2014, 33). Seuraavaksi esittelen muutamia sateenkaariperheistä tehtyjä tutkimuksia, joiden avulla saadaan varmistus siihen, että tämän tutkimuksen kaltaista tutkimusta sateenkaariperheistä ja erityisesti sateenkaarivanhempana kasvamisesta ei ole sen suuremmin tehty.

Opinnäytetöitä koskien sateenkaariperheitä, on tehty esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa jonkin verran, koskien lapsen etua lainsäädännön näkökulmasta, vanhemmuudesta puhumisen tapoja isinä toimivien homoseksuaalisten miesten keskuudessa, perheestä puhumisen tapoja äiteinä toimivien lesbojen keskuudessa, kodin ja koulun yhteistyötä sateenkaariperheen näkökulmasta, naisparien kokemuksia palveluista ja perhe-elämästä, sateenkaariperheen adoptiokokemuksista sekä sateenkaariperheiden sosiaalisia verkostoja (Aarnio 2014).

Sateenkaariperheet ry:n (Sateenkaariperheet ry, g) sivuille listatussa pro gradu -luettelossa sateenkaarivanhemmuudesta tehdyissä tutkimuksissa on keskitytty lesboperheissä elävien nuorten perhekäsityksiin (Ahola 2000), sateenkaariperheen äidin ääriviivojen uudelleenahmotteluun (Bruun 2011), Suomen vanhemmuuslainsäädäntöön sateenkaariperheiden ja lapsen edun näkökulmasta (Heikkilä 2013), naisparien arjen strategioihin (Koivunen 2008), äitien ja lesbojen arkipäivän tilanteiden tarkasteluun (Kuosmanen 2000), perhemuodon yhteyttä koulukiusaamiseen (Liimatainen 2013) ja homo- ja lesbovanhemmuutta ja sosiaalisia verkostoja (Tuomi 2003). Myöskään tässä listassa ei ole suoranaista tutkimusta sateenkaarivanhemmista ja vanhemmaksi kasvamisesta.

Aarnio ym. (2018) tutkimushankkeessa tutkittiin sateenkaariperheissä elävien lasten kokemuksia hyvinvoinnista ja sateenkaariperheessä elämisestä, sekä heidän vahvuuksistaan ja haavoittuvuuksistaan. Tutkimushankkeen toisessa osassa tutkittiin vastanneiden lasten vanhempien käsityksiä lastensa fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista ja kokemuksista sateenkaariperheessä elämisestä. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös koko perheen hyvinvointia, vanhempien parisuhdetta, eroa, sosiaalisen vanhemman asemaa perheessä, palveluiden käyttöä, vanhemmuudelle saatua tukea sekä vanhempien suhteita toisiin aikuisiin, kuten lasten isovanhempiin, sukulaisiin ja ystäviin. Tämä tutkimushanke oli ensimmäisiä Suomessa, josta saatiin tietoa sateenkaariperheessä elävien lasten psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Suurin osa sateenkaariperheessä elävistä lapsista koki mielialansa iloiseksi, ja vanhempien käsitys lastensa hyvinvoinnista vastasi suurelta osin lasten kokemusta heidän omasta hyvinvoinnistaan. Huomion arvoista oli erityisesti se, että vanhemmat arvioivat kantavansa huolta muiden suhtautumisesta perheeseensä, enemmän kuin lapset arvioivat itse huolehtivansa. Toisaalta lapset eivät olleet niin avoimia perheestään, esimerkiksi koulussa, mitä vanhemmat olivat.

Sateenkaariperheissä eläviä lapsia tutkittiin myös Wainrightin ja Pettersonin (2006) tutkimuksessa, jossa tutkittiin sateenkaariperheissä kasvavia 12-18-vuotiaita. Tutkimus perustui kansalliseen aineistoon nimeltä U.S National Longitudinal Study of Adolescent Health. Gartell ja Bos (2010) sekä heidän työryhmänsä tutkivat sateenkaariperheissä kasvavia lapsia vuosikymmenien ajan. Projekti kulki nimellä "National Lesbian Longitudinal Family Study". Työryhmä tutki samoja naispareja ja heidän yhdessä saamiaan esikoisia vuodesta 1986 lähtien 2-, 5-, 10-, 17- ja 25-vuotiaina. Sateenkaariperheessä eläviä lapsia tutkivat myös Golombok (2010) ja hänen kollegansa. Heidän tutkimuksessaan tutkittiin 20:tä kahden äidin muodostamaa perhettä ja heidän lapsiaan, koskien lapsien hyvinvointia perheessä.

Sateenkaariperheissä elävien lapsien kokemuksia on tutkinut myös Tuovila ym. (2017) systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. He kokosivat 28 tutkimusta, joiden avulla luotiin kuva nuorten kokemuksista sateenkaariperheessä elämisestä. Tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien perheiden nuorten elämästä. Tulokset osoittivat, että vanhempien seksuaalisen suuntautumisen selviäminen oli nuorille aina suuri muutos. Nuoren ystävät ja hyvät suhteet vanhempiin toimivat hyvinvointia tukevana tekijänä nuoren elämässä. Joukkoon kuuluminen oli nuorelle tärkeää ja vanhempien erilaisuus ja heteronormatiivisen yhteisön paineet loivat tutkimuksen mukaan nuorelle vielä suuremman paineen kuulua joukkoon. Kuitenkin nuoren hyvinvoinnin kannalta vanhemman seksuaalisella suuntautumisella ei ollut niin suurta merkitystä, kuin lapsen ja vanhemman lämpimällä ja luottamuksellisella vuorovaikutussuhteella.

Golombokin ym. (2014) tutkimuksesta kävi esille, että perhemuodolla ei ole suurtakaan merkitystä lasten hyvinvointiin ja ainoana erona nähtiin miesparien lasten vähempi hyperaktiivisuus, jota selitti homomiesten vähäisempi stressi liittyen kasvatukseen. Saman suuntaisiin tuloksiin johti myös Bossin ym. (2017) tutkimus, jonka tarkoituksena oli verrata hollantilaisia samaa sukupuolta olevia pareja eri sukupuolta oleviin pareihin. Tutkimuksessa verrattiin muun muassa

lasten hyvinvointia, vanhempien kokemaa stressiä ja lasten kasvatusta. Tutkimukseen osallistui 43 naisparia, 52 miesparia ja 95 eri sukupuolta olevaa vanhempaa. Tutkimuksessa ei löytynyt eroja lasten hyvinvoinnin, vanhemman ja lapsen välisen suhteen laadun, vanhempien kokeman stressin tai vanhempien antaman tuen laadussa, eri perhemuotojen välillä.

Sateenkaariperheissä lapset voivat siis psyykkisesti yhtä hyvin kuin heteroperheissä elävät lapset (Bos ym. 2013; Crouch ym. 2014) ja näin voidaan todeta myös monien muiden tutkimuksien ja kirjallisuuskatsauksien perusteella (Aarnio ym. 2018; Bos ym. 2017; Tuovila ym. 2017). Gartellin ja Bossin (2010) sekä Golombokin ja Badgerin (2010) tutkimuksien mukaan naisparien lapsilla on vähemmän masennusta, ahdistusta, vihamielisyyttä ja alkoholin ongelmakäyttöä verrattuna heteroperheen lapsiin. Eroja heteroperheiden lasten ja sateenkaariperheissä elävien lasten välillä on selitetty edellä mainituissa tutkimuksissa muun muassa nais- ja miesparien motivoituneisuudella ja sillä, että perheen perustaminen on vaatinut suunnitelmallisuutta ja rohkeutta.

Sateenkaariperheitä koskevissa tutkimuksissa on tutkittu myös sitä, miten muut suhteutuvat sateenkaariperheeseen (Nikander ym. 2016) ja minkälaisen kuvan sateenkaariperheestä saa esimerkiksi aikakauslehdissä olevien artikkeleiden ja lainsäädännön sisällön perusteella (Moring 2013). Ensimmäinen suomalainen väitöskirja sateenkaariperheistä ilmestyi vuonna 2013, kirjoittajana Anna Moring (Moring 2013). Väitöskirja pohjautuu aikakauslehdissä ilmestyneisiin artikkeleihin, sateenkaariperheille suunnattuihin opaskirjoihin ja perhelainsäädäntöön Suomessa ja Ruotsissa. Moring kuvasi laajan aineistonsa avulla, minkälaisen kuvan sateenkaariperheistä aineisto antaa ja minkälaisena kuvataan hyvä perhe. Moring on jakanut väitöskirjan kolmeen käsittelemäänsä aiheeseen isyyteen, äitiyteen ja perheeseen, ja siihen minkälaisen kuvan aineisto antaa kyseisistä aiheista. Suomalaisten suhtautumista sateenkaariperheisiin tutkivat myös Nikander, Salin ja Hakovirta (2016). Tutkimuksessa tutkittiin suomalaisten suhtautumisesta nais- ja miespareihin ja etenkin heidän vanhemmuuteensa. Tutkimuksessa saatiin selville, että yleinen suhtautuminen

nais- ja miespareja kohtaan on melko suvaitsevaista ja muuttunut suvaitsevammaksi verrattuna vuonna 2002 tehtyihin tilastoihin, kuitenkin suhtautuminen nais- ja miesparien vanhemmuuteen ei ollut niin suvaitsevaista. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että suhtautuminen naisparien vanhemmuuteen oli suvaitsevampaa verrattuna miespariin suhtautumisessa.

4. Tutkimuskysymys

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata mahdollisimman tarkasti sateenkaarivanhemaksi kasvamisen prosessi ja mitä siihen liittyy lapsen hankkimisen, vanhemman roolin omaksumisen, lapseen suuntautumisen ja tuen näkökulmasta. Johtopäätöksenä tässä tutkimuksessa luodaan kuvaus sateenkaarivanhemman vanhemmaksi kasvamisesta. Tutkielman tavoitteena on luoda kuva siitä, mitä sateenkaarivanhemmalla liittyy lapsen hankkimiseen, kuinka vanhempi omaksuu roolin ja mitkä tekijät roolin omaksumiseen vaikuttavat, millä tavoin vanhempi suuntautuu lapseen ja minkälaista tukea vanhempi tarvitsee arjessaan.

Tutkimuskysymys: Minkälainen on sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen prosessi?

5. Tutkimuksen toteutus

5.1 Tutkimusote

Tutkimus on laadullinen aineistolähtöinen tutkimus, jossa aiempaa teoriapohjaa tutkittavasta ilmiöstä ei ole. Tutkimuksessa edettiin Grounded theory -menetelmän mukaisesti. Se on laadullinen tutkimustapa, jota käytetään usein tutkittaessa vähän tutkittua ilmiötä tai kun halutaan tuoda ilmiöstä uudenlainen näkökulma (Strauss & Corbin 1990, 19; Charmaz 1996; Metsämuuronen 2009, 229). Käytän grounded theorystä jatkossa yleisesti hyväksyttyä lyhennettä GT.

Tutkimuksen tarkoituksena on siis luoda uusi teoreettinen malli sateenkaarivanhempien vanhemmuudesta ja sateenkaarivanhemmaksi kasvamisesta heidän omiin kokemuksiinsa perustuen. Tutkimushenkilön ajatusten ja merkitysten huomioiminen ja tutkiminen sopii laadullisen tutkimuksen perinteeseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 25). Tutkimusotteen pääpiirteinä on sen aineistolähtöisyys ja tutkimuksen teossa lähdettiin liikkeelle suoraan aineistosta (Charmaz 1996, 28) ja aineistoa kerättiin siihen pisteeseen asti, kunnes siitä ei löytynyt enää tutkimuksen kannalta oleellista tietoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkimuksen tekoa ja haastatteluja kuvaa hyvin laadullisen tutkimustoiminnan kuvaaminen oppimistapahtumana (Kiviniemi 2018, 73; Charmaz 1996, 36), koska aiempaa tietoa aiheesta ei ollut ennen haastatteluja. Tutkimuksen teossa edettiin haastattelu kerrallaan ja jokainen tehty haastattelu vaikutti siihen, mihin suuntaan seuraava haastattelu lähti ja siihen minkälaisia teemoja käsiteltiin. GT:n yhtenä vahvuutena nähdäänkin se, että se mahdollistaa tutkijalle ilmiön tarkastelemisen uusin silmin (Cho & Lee 2014, 16).

GT:n kehittivät Glaser ja Strauss 1960-luvulla (Charmaz 1996, 29; Glaser & Strauss 1967). Glaserin ja Straussin tarkoituksena oli kehittää GT ja luoda samalla laadulliselle tutkimukselle yhdenmukaiset raamit, jotta tutkimuksista

saatua tietoa pystytään tarkastelemaan järjestelmällisesti (Glaser & Strauss 1967; Charmaz 1996, 29). He kehittivät GT:n reaktionä positivismille (Cho & Lee 2014, 15) ja kokivat myös, että tutkimustieto ja tutkimusenteko ei ollut ennen GT:ä järjestelmällistä eikä systemaattista (Glaser & Strauss 1967). Sittemmin teoriaa muokkasivat useat tutkijat sekä Glaser itse vuonna 1978 ja Strauss vuonna 1987 (Järvinen & Järvinen 2011, 70). Glaserin ja Straussin ajatukset GT:stä erosivat, joten he jatkoivat molemmat omilla tahoillaan menetelmän kehittämistä (Dey 1999, 2). Strauss jatkoi tutkimuksen tekoa muun muassa Corbinin kanssa. Straussin ja Corbinin muokkaama menetelmä erosi alkuperäisestä Glaserin ja Straussin menetelmästä esimerkiksi siinä, että Strauss ja Corbin tiedostivat tutkijalla voivan olla alkuperäistä tietoa tutkittavasta aiheesta jo etukäteen (Strauss & Corbin 1990, 35) kun taas alkuperäisen teorian mukaan GT:n tarkoituksena on luoda teoria vain aineistosta käsin ja tutkijan on pyrittävä välttämään olemassa olevien teorioiden vaikutus (Glaser & Strauss 1967).

Induktiivisen (yksittäisestä yleiseen) ja deduktiivisen (yleisestä yksittäiseen) päättelyn rinnalla käytetään myöskin päättelyä kuvaavaa termiä abduktiivinen päättely, jonka mukaan tutkijalla on aina jonkin verran aiempia kokemuksia mukana tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107) vaikka pyrittäisiinkin tutkimukseen, jota ei ohjaa aiempi tieto tai ennako-oletukset tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan omat intressit vaikuttavat usein siihen, mihin suuntaan aineistonkeruu ja haastattelut menevät (Charmaz 1996, 33; Kiviniemi 2018, 76), mutta GT:tä noudattamalla omat tutkimukselliset intressit oli pidettävä mahdollisimman minimissä, jotta tutkimusenteko onnistui mahdollisimman aineistolähtöisesti. Abduktiiviseen päättelyyn viitaten, aiempaa tietoa minulla oli jonkin verran esimerkiksi vanhemmuudesta (työ, oma kokemus ja opinnot) sekä sateenkaarivanhemmuudesta (opinnot ja oma lähipiiri). Charmaz (1996) kuvaa GT tutkijoiden työtä johtolankojen etsimiseen, jossa oma kiinnostus vaikuttaa siihen mikä tutkittava ilmiö valitaan, mutta tutkimusenteossa ja aineiston analyysissä seurataan vain aineistosta saatuja johtolankoja.

GT:ä kuvataan usein vaiheisena prosessina, mutta itse prosessi ja tutkimusenteko eivät ole useinkaan selvärajaisia ja vaihe vaiheelta eteneviä (Glaser & Strauss 1967). Tutkijoiden keskuudessa GT:n analyttiset painotukset ja prosessiin liitetyt nimet saattavat vaihdella, mutta laajemmat suuntaviivat ovat kaikille tutkijoille samat (Cho & Lee 2014, 16) aivan kuten Glaser & Strauss alussa (1967) painottivat että, tutkimuksella on oltava yleinen kaikkien käyttämä rakenne, jonka avulla tutkimukseen tuodaan järjestelmällisyyttä. Sittemmin Strauss (1987, 8) kehittäessään teoriaa, painotti, että GT:n käyttöä ja etenemishjeita ei määritetä tarkasti, vaan itse tutkimus ohjaa etenemistä, vaikka yleiset raamit olisivatkin kaikille samat.

GT:ssä teorian muodostamisessa deduktiivinen ja induktiivinen päättely kulkevat rinta rintaan. Tutkijana on kuitenkin oltava valppaana tehtäessä lopullisia päätelmiä. Omia päätelmiä on tarkistettava suhteessa aineistoon koko tutkimuksen teon ajan ja ”ylimääräiset”, analyysia tukemattomat päätelmät on uskallettava jätettävä tutkimuksen ulkopuolelle. (Strauss ja Corbin 1990, 111 – 112.) Tutkijana pitäisi mielellään kaikki omasta aineistosta esiin nousseet ilmiöt ja teemat, mutta tutkimuksen rajallisuuden vuoksi on osattava jättää jotain myös tutkimuksen ulkopuolelle. Yhtenä heikkoutena GT:ssä voidaan pitää siihen kuluvaa aikaa, monivaiheisiin analyysihin ja koodaamiseen kuluu paljon aikaa (Cho & Lee 2014, 16).

GT:n kuuluu analyysivaiheessa aineiston koodaaminen jatkuvan vertailun avulla (Strauss 1987, 27). Vertailua ja analysointia tapahtuu samaan aikaan aineiston keräämisen kanssa, minkä vuoksi voidaankin todeta, että tutkijan analyysin vaikuttavan aineiston keräämiseen ja siihen kuinka paljon sitä kerätään (Charmaz 1996, 31). Tutkimuksen teon alkuvaiheessa tutkielmaa ei ohjannut tutkimuskysymys, vaan aineistopohjaisen tutkimuksen tavoin tutkimuksen suunta selvisi vasta analyysivaiheessa. Analyysivaiheen alussa analyysiä ohjasi tutkimuskysymys; mitä kuuluu sateenkaarivanhemmaksi kasvamiseen? Lopulliseen muotoon tutkimuskysymys muotoutui aineistonanalyysin edetessä. Analyysivaihe koostui kolmesta koodausvaiheesta: avoin koodaus, akselinen

koodaus ja selektiivinen koodaus (Strauss ja Corbin 1990, 60) joiden jälkeen tulee neljäs vaihe teoriamallin kirjoittaminen (Glaser & Strauss 1967, 112). Selitän nämä kolme koodausvaihetta alaluvussa ”5.4 Aineiston analyysi”. Tutkimuksen edetessä ja useiden analysointivaiheiden jälkeen tutkimukseen muodostui neljä teemaa, joiden kautta tarkastelen sateenkaarivanhemmaksi kasvamista (lapsen hankkimisen näkökulma, vanhemman roolin näkökulma, lapsen suuntautumisen näkökulma, tuen näkökulma).

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Kun halutaan tietää, mitä yksilö ajattelee ilmiöstä ja mitä hän on siitä mieltä, on järkevää käyttää aineistonkeruumenetelmänä haastattelua (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Tutkimuksessa aineisto hankittiin syvähaastattelun periaatteiden mukaisesti haastattelemalla tutkimushenkilöitä ja keskustelemalla tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimushenkilöiden esiin tuomista, ilmiöön liittyvistä muista aiheista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Haastattelut alkoivat aina samalla kysymyksellä: Miten teidän perheen tarina on alkanut? Kysymyksen tarkoituksena oli johdatella haastateltavaa pohtimaan omaa perhettään ja perheen alkua.

Tutkimuksen aineisto hankittiin haastattelemalla kasvotusten ja Skypen välityksellä sekä kahdella sähköpostihaastattelulla. Aineisto kerättiin haastattelemalla sateenkaarivanhempia. Haastattelun etuna oli joustavuus ja laajan aineiston saaminen tarkentavien kysymysten ja keskustelun avulla. Haastattelun etuna oli myös se, että mahdolliset väärinymmärrykset oli mahdollista selvittää haastattelun aikana. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85.) Haastattelun etuna oli myös se, että kysymys oli mahdollista muotoilla uudelleen ja haastattelussa haastateltavan kanssa käytävä keskustelu loi uusia sekä tarkentavia kysymyksiä liittyen aiheeseen (Järvinen & Järvinen 2011, 146; Tuomi & Sarajärvi 2018, 85 – 87). Lähtökohtana haastattelussa oli, että haastateltava on tietäjän roolissa ja haastattelijana olen ilmiöstä tietämätön, mutta tarvittaessa kannustin haastateltavaa kertomaan ilmiöstä lisää (Ruusuvoori & Tiittula 2014,

22) tarkentavien ilmiöön mahdollisesti liittyvien kysymyksien avulla. Haastattelurunko muodostui teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Koska tutkittava aihe on moniulotteinen ja vähän tutkittu, tutkijana minun tuli antaa mahdollisimman paljon tilaa haastateltavalle ja hänen puheelleen, tämä onnistui teemahaastattelun avulla.

Osa aineistosta kerättiin sähköpostihaastattelun keinoin. Kahdelle tutkimukseen osallistuneelle vanhemmalle lähetettiin kyselylomake sähköpostitse, koska emme saaneet sovittua molemmille osapuolille sopivaa aikaa haastattelulle. Sähköpostihaastattelun yhtenä etuna on ehdottomasti se, että vastaajalla on päätösvalta siinä, milloin kysymyksiin vastaa (Järvinen & Järvinen 2011, 148). Lähetetyssä haastattelurungossa on hyvä olla avoimia kysymyksiä, koska avoimien kysymysten avulla aiheesta, josta ei vielä tiedetä paljoa, on mahdollista saada monipuolista aineistoa (Alanen 2011, 148). Haastattelurunko löytyy tämän tutkielman lopusta, Liite 1. Avoimet kysymykset mahdollistavat avoimemmat ja laajemmat vastaukset. Avoimet kysymykset mahdollistavat myös luokittelun, jaottelun ja lajittelun (Alanen 2011, 148), minkä vuoksi avoimet kyselyt sopivat myös GT menetelmään, joskin vähäisenä määränä.

Jokaisesta haastattelusta tehtiin muistiinpanoja, mutta keskustelu myös nauhoitettiin, jotta tilanteesta on tallessa sanatarkka versio (Alasuutari 2011, 85) eikä aineisto perustuisi pelkästään muistiinpanojen varaan. Charmaz (1996, 36) näkee äänitettyjen haastattelujen ja tutkijan omien muistiinpanojen ja litterointien tuovan aineiston lähemmäksi tutkijaa ja antavan tutkijalle enemmän ymmärrystä aiheesta ja voi kerrata aineistoa useaan otteeseen. Tätä tutkimusta tehdessä lietteroitu aineisto ja omat muistiinpanoni tulivat erittäin tutuiksi ja niihin tuli palattua monta kertaa tutkimuksen teon aikana. Muistiinpanojen pohjalta aineistoa voidaan pilkkoa ja tarkastella pienempien kokonaisuuksien kautta (Charmaz 1996, 43) ja tutkimuksen alkuvaiheissa kirjoitetuista muistiinpanoista voi löytyä tutkimuksen kannalta oleellisia huomioita, joita ei välttämättä ilman muistiinpanoja olisi ymmärtänyt huomioida (Thornberg & Charmaz 2011, 54).

Litterointivaiheessa haastateltavien jokainen änkytys ja epäröinti on merkattu ylös, mutta analyysiä tehdessä ja lainauksia kirjoittaessa, lainauksia on siistitty (Alasuutari 2011, 85), koska tutkimuksen kohteena ei ole niinkään se, miten asia sanotaan vaan puheen sisältö. Lainauksiin on merkitty ***, jos lainauksesta on poistettu tietoja, joiden perusteella haastateltava on tunnistettavissa. Kolmen pisteen (...) kohdalta lainaus on katkaistu, joko asiaan liittyvän tiedon päättymisen merkiksi tai useaan kertaan toistettujen sanojen vuoksi.

5.3 Tutkimushenkilöt ja aineistonkeruu

Haastattelupyynnössä pyydettiin haastateltaviksi homo- ja lesbovanhempia. Haastattelupyyntö on liitteenä, Liite 1. Aloitin aineiston keruun 2.9.2018 kasvokkain käydylä haastattelulla ja viimeinen sähköpostikysely palautettiin minun sähköpostiini 24.9.2018.

Haastattelupyyntö lähetettiin Sateenkaariperheet ry:lle ja heidän kaikkiin eri kunnissa toimiviin alajaostoihin. Sateenkaariperheet ry julkaisi haastattelupyynnön yhdistyksen kuukausijulkaisussa. Yhteydenottoja koskien haastatteluun osallistumista tuli noin 15, joista kymmenen kanssa edettiin haastatteluun asti. Muutama yhteydenotto ei edennyt haastatteluun asti. Tutkimukseen osallistui siis 10 vanhempaa. Tutkimusjoukko muodostui kaikista haastattelupyyntöön vastanneista vanhemmista, jotka halusivat osallistua tutkimukseen homo- ja lesbo vanhemmuudesta.

Haastateltavien joukkoon ei päätenyt yhtään homoiksi identifioituvaa henkilöä. Myöskin rajaus seksuaalisuuden perusteella lesboiksi osoittautui ”ahtaaksi”. Muutaman haastateltavan kanssa ei ollut puhetta seksuaalisuudesta, mutta haastatteluista kävi ilmi kiinnostus samaa sukupuolta kohtaan, seksuaalisuuden muotoa sen määrittelemättä. Jokainen haastateltava on kiinnostunut samasta sukupuolesta, mutta seksuaalinen identifioituminen oli osalla muu kuin lesbo. Yksi vanhempi sai kaikki lapsena heterosuhteessa, mutta on nyt suhteessa

samaa sukupuolta olevan kanssa. Ja yhdellä haastateltavalla osa lapsista on hankittu heterosuhteessa, osa samaa sukupuolta olevan kanssa ja osa yksin. Haastateltavien joukossa oli myös yksi pari, joilla toisella oli edellisestä suhteesta samaa sukupuolta olevan kanssa lapsi ja nyt heille on tulossa ensimmäinen yhteinen lapsi. Haastateltavien joukko on hyvin homogeeninen seksuaalisen suuntautumisen, perhemuodon ja lasten hankinnan suhteen.

Haastattelun rajoituksena oli haastatteluun kuluva aika. Jotta haastattelijoukko olisi mahdollisimman suuri ja saisin tarvittavan paljon aineistoa, täytyi miettiä myös vaihtoehtoja haastattelutapaamisille. Skypen avulla haastattelu oli mahdollista pitää videohaastatteluna kaukana asuvien kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84 – 86). Haastateltavien ja oman ajan säästämiseksi, mutta mahdollisimman laajan vastaajajoukon saamiseksi suoritin haastattelut myös Skypen välityksellä ja sähköpostihaastattelua hyödyntäen. Yksi haastattelu kesti keskimäärin noin kaksikymmentä minuuttia. Haastatteluja käytiin kasvotusten (4), Skypen välityksellä (4) ja kaksi (2) sähköpostihaastattelua. Kasvotusten käydyt haastattelut sekä Skypen välityksellä käydyt haastattelut etenivät haastatteluissa esiintyneiden aiheiden mukaisesti haastateltava lähtöisesti. Jokainen haastattelu alkoi pyynnölläni kertoa, miten haastateltavan perheen tarina on alkanut.

Sähköpostihaastattelun tarkoituksena oli mahdollistaa myös vaikeasti tavoitettavien haastateltavien mukaan pääsy ja matala osallistumiskynnys, jos tutkimukseen osallistuva koki, että hänen on helpompi kirjoittaa ajatukset ylös entä puhua ne. Sähköpostihaastattelussa dialogi haastateltavien kanssa jäi tavanomaista haastattelua ohuemmaksi. Sähköpostihaastattelu antoi kuitenkin mahdollisuuden täsmentää sähköpostitse saatuja vastauksia, mikä ei taas perinteisessä kyselyssä ole mahdollista. Sähköpostihaastattelut olivat tutkimuksen kaksi viimeisintä haastattelua.

5.4 Aineiston analyysi

Äänitettyjä haastatteluja oli kahdeksasta haastattelusta noin neljän tunnin verran. Litteroituna nämä haastattelut olivat yhteensä noin 80 sivua. Kyselylomakkeiden vastaukset olivat muutamien virkkeiden vastauksista monen rivin vastauksiin. Kyselylomakkeista aineistoa tuli noin seitsemän sivua.

Aineistoa hankittiin niin kauan, kunnes aineisto ei tuottanut tutkimukseen uutta tietoa, eikä aineistoa analysoidessa tullut esille uusia kategorioita (Glaser & Strauss 1967, 62; Charmaz 1996, 33). Riittävän aineiston hankinnan jälkeen GT menetelmän mukaisesti aineisto koodattiin, käsitteellistettiin ja pilkottiin, se muotoiltiin uudelleen ja jäseneltiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Metsämuuronen 2008, 27). Strauss ja Corbin pitävät koodaamisen tarkoituksena teorian rakentamista, teorian testaamisen sijasta (Strauss & Corbin 1998, 12), mikä on GT:lle ominainen tunnuspiirre. GT:ssä tarkoituksena on aineistolähtöisesti luoda uutta teoriaa ja muodostaa teoria pelkästään aineiston avulla. Aineiston analyysi tapahtui jatkuvan vertailun menetelmällä (Constant Comparative Method, CCM) (Glaser & Strauss 1967, 102; Cho & Lee 2014). Analyysivaihe muodostuu kolmeast askeleesta: avoin koodaaminen, aksiaalinen koodaaminen ja selektiivinen koodaaminen (Strauss & Corbin 1990, 60), jotka ovat tarkkaan määritellyjä (Cho & Lee 2014), mutta liikkuminen niiden välillä joustavaa. Näiden kolmen askeleen jälkeen viimeisenä askeleena onkin sitten valmiin teorian kirjoittaminen (Glaser & Strauss 1967, 112).

Avoimen koodauksen vaiheessa haastattelut analysoitiin ja esiintyvät ilmiöt nimettiin käsittein. Koodaaminen aloitetaan jo heti ensimmäisestä haastattelusta (Thornberg & Charmaz 2011, 44). Avoimen koodaamisen vaiheessa tarkoituksena oli löytää mahdollisimman monia aineistosta rakentuvia ilmiöitä ja käsitteitä ja näistä rakentuvia kategorioita (Glaser 1978, 60 – 62; Charmaz 1996, 37 – 38). Kävin läpi jokaisen litteroidun haastattelun sekä sähköpostihaastattelujen vastaukset sana sanalta ja alleviivasin ensimmäisellä kerralla kaikki vanhemmuuteen liittyvät sanat ja virkkeet. Litteroidut aineistot tuli

luettua moneen kertaan, jotta kokonaiskuva aineistosta selkiytyisi. Seuraavaksi tarkastelin alleviivattuja kohtia ja nimesin ne eri käsitteisiin esimerkiksi: ”muutos”, ”lapsen hankinta”, ”tuki”, ”puhe muista”, ”vanhemmuuteen vaikuttaa”, ”tunne”, ”arvo”, ”miten olla vanhempi”. Nimesin jokaisen alleviivauksen sitä kuvaavalla käsitteellä. Käsitteitä tuli satoja ja jokaisella virkkeellä ja alleviivatulla sanalla oli alleviivausta parhaiten kuvaava käsite. Luin vielä alleviivaukset toiseen kertaan ja tein korjauksia nimeämiin käsitteisiin, jotta nimetyt käsitteet kuvaisivat mahdollisimman hyvin alleviivausta.

Avoimen koodaamisen vaiheessa indikaattoreita eli käsitteitä voidaan etsiä aineistosta rivi riviltä tai ottaa kohteeksi isompi kokonaisuus kerralla (Strauss ja Corbin 1990, 72; Metsämuuronen 2009, 232). Aineiston lukeminen rivi riviltä ja useita kertoja piti aineiston lähellä ja mahdollisti aineiston syvällisen ymmärtämisen (Charmaz 1996, 37 – 39; Thornberg & Charmaz 2011, 45). Kun olin analysoinut tekstiä sana sanalta ja virke virkkeeltä oli laajemman tarkastelun aika. Analysoin litteroidun aineiston uudestaan hieman suurpiirteisemmin laajoja kokonaisuuksia hahmotellen, jotta saisin huomioitua kaikki laajimmatkin indikaattorit ja kokonaisuudet aineistosta. Ilmiöiden nimeäminen mahdollistaa seuraavan askeleen, joka on kategorioiden luominen (Strauss & Corbin 1998, 103). Kun koko litteroitu aineisto oli käyty läpi ja jokainen alleviivaus nimetty sitä kuvaavalla käsitteellä siirryin kategorioiden luomiseen. Kategoriat muodostuivat eri käsitteistä, jotka liittyivät samaan ilmiöön. Kategoriat ovat yläkäsitteitä samaan kategoriaan kuuluville indikaattoreille. Ensiksi siirtelin ”leikkaa ja liimaa” -tyylillä, samantyyllisiä käsitteitä lähemmäs toisiaan. Muodostin monta word-tiedostoa ja nimesin ne raakaversioin eri kategorioista, joita olivat esimerkiksi ”kasvamiseen vaikuttaa”, ”auttaa kasvamisessa”, ”puhe vertaisryhmistä”, ”puhe lapsista” ja ”ennen lapsen syntymää”.

Aksiaalisen koodaamisen vaiheessa tutkitaan muodostettujen käsitteiden ja kategorioiden mahdollisia yhteyksiä ja suhteita toisiinsa (Strauss ja Corbin 1990, 99 – 100). Toisen analyysivaiheen avulla varmistettiin se, että nimetyt käsitteet ja korkeammat kategoriat ovat löydettävissä aineistosta ja analyysi on

aineistolähtöistä. Tässä analyysivaiheen toisessa vaiheessa kategoriat selkiytyivät entisestään, osa yläkategorioista muodostui kuitenkin jo avoimen koodauksen vaiheessa. Avoimen koodaamisen aikana oli mahdotonta tietää, onko muodostettu kategoria ylä- vai alakategoriaa, joten kaikki kategoriat ja nimetyt indikaattorit pidettiin mukana koko tutkimuksen ajan, vaikkakin tutkimuksen kannalta lopulta epäolennaisiksi osoittautuneet kategoriat ja indikaattorit eivät tulleet esiin teoriamallissa.

Aksiaalinen koodaamisen aikana indikaattorit ja avoimen koodaamisen aikana muodostetut kategoriat kasattiin aihepiirittäin (Strauss ja Corbin 1998, 126 – 127). Kävin tässä vaiheessa uudestaan läpi avoimen koodaamisen aikana muodostettuja indikaattoreita, niistä muodostettuja kategorioita. Kirjoitin kaikki muodostamani kategoriat erillisille lapuille, jotta mahdolliset kategorioiden yhteydet olisi helpompi tunnistaa ja kategorioita helpompi liikutella mahdollisille oikeille paikoille. Tässä vaiheessa myös ylimääräiset ja tutkimuksen puolesta irrelevantit indikaattorit ja kategoriat jäivät tutkimuksesta pois. Pidin vielä tässäkin vaiheessa pois jätettyjä indikaattoreita ja kategorioita taustalla mukana, jos niistä löytyisikin tutkimuksen kannalta oleellisia tietoja vielä tutkimuksen loppuvaiheilla.

Kolmannen analyysivaiheen, **selektiivisen koodaamisen vaiheessa** muodostettujen käsitteiden ja kategorioiden avulla tutkimuksen punainen lanka ja ydinkategoriat muodostettiin (Strauss ja Corbin 1990, 118; Thornberg & Charmaz 2011, 48, Metsämuuronen 2009, 232). Selkeää rajaa analyysivaiheille on vaikea muodostaa, sillä analyysi siirtyi vaiheesta toiseen, ja jo kuten edellä mainitsin avoimen koodaamisen vaiheessa, on mahdotonta tietää, onko muodostettu kategoria tutkimuksessa ylä- vai alakategoria. Aksiaalisen koodaamisen vaiheessa muodostetut kategoriat löysivät tässä vaiheessa paikkansa tutkimuksessa ja kategorioille muotoutui ydinkategoriat. Ydinkategorioiden muotoutuminen ei käynyt leikiten ja tämä vaihe vaati myös paljon aikaa. Tässä analyysin kolmannessa ja viimeisessä vaiheessa ei enää ollut tarvetta palata avoimen koodaamisen vaiheeseen vaan tämä viimeinen vaihe pysyi selvästi erillään, joskin aksiaalisen koodaamisen vaiheessa

muodostettuihin kategorioihin palasin tässäkin vaiheessa. Aiemmissä analyysivaiheissa muodostetut kategoriat ryhmiteltiin tässä viimeisessä analyysivaiheessa yläkategorioihin ja ydinkategoriaan, joka piti sisällään nämä yläkategoriat (Metsämuuronen 2009, 232). Todellisuudessa tämä kolmiportainen koodaaminen ei tapahtunut suoraviivaisesti yhdellä kertaa. Analyysin kolmea vaihetta tuli tehtyä useita kertoja, jotta aineiston analyysi ja muodostetut kategoriat löysivät paikkansa. Näiden vaiheiden jälkeen päästiinkin neljänteen ja viimeiseen vaiheeseen, joka oli teorian kirjoittaminen (Glaser & Strauss 1967, 112).

5.5 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Menetelmänä tutkielmassani käytin Glaserin ja Staussin vuonna 1967 kehittämää menetelmää Grounded Theory. Vaikka sateenkaariperheitä ja perheissä eläviä lapsi on tutkittu jo jonkin verran (Aarnio ym. 2018; Bos ym. 2017; Tuovila ym. 2017), itse sateenkaarivanhemmuutta ja vanhempien kokemusta omasta vanhemmuudesta on tutkittu vähän, eikä siihen ole olemassa tieteellistä teoriaa, minkä vuoksi GT vaikutti antavan metodologisen mahdollisuuden lähestyä ennestään lähes tutkimatonta ilmiötä.

Glaser ja Strauss (1967, 3 – 5) kuvaavat GT menetelmällä muodostetun teorian luotettavuuden osoittajiksi sen toimivuuden, muokattavuuden ja sopivuuden. Toimivuudella tarkoitetaan teorian merkityksellisyyttä tutkitun kohteen kannalta ja teorian pystyvyyttä kuvaamaan tutkittavien käyttäytymistä. Tämä tutkimus lisää sateenkaarivanhemmuuden ja vanhemmaksi kasvamiseen liittyvien prosessien ymmärrystä. Muokattavuus mahdollistaa esimerkiksi tutkimuksen kytkemisen toisiin tutkimuksiin ja muokattavuudella käsitetään myös joustavuus analyysivaiheessa. Tämän tutkimuksen anti on kytkettynä muihin vanhemmuuden kuvauksiin pohdintaluvussa. Pohdintaluvussa on esitettyä myös mahdolliset jatkotutkimukset. Sopivuuden arvioimisessa kiinnitetään huomiota siihen, että teoria sopii aineistoon, eikä toisin päin. Tutkimuksen

luotettavuutta voidaan arvioida myös koodaamisen ja tutkimusprosessin herkkyydessä, käsitteiden laadussa, käsitteiden yhteydessä toisiinsa ja teoreettisten löydösten merkityksellisyydessä ja herkkyydessä (Stauss & Corbin 1990; Cho & Lee 2014).

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella myös neljän luotettavuutta määrittelevän termin kautta (Shenton 2004, 64). Nämä neljä termiä ovat uskottavuus, vahvistettavuus, luotettavuus ja siirrettävyys. Näiden neljän termin avulla tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida monipuolisemmin, mihin esimerkiksi usein käytettyjen validiteetin ja reliabiliteetin avulla pystytään (Shenton 2004, 63). Validiteetin avulla määritetään, kuinka hyvin valitulla mittausmenetelmällä saadaan mittaustuloksia juuri halutusta asiasta ja reliabiliteetin avulla ilmaistaan tutkimuksen toistettavuus, eli jos toinen tutkija jäljittelee tutkimuksenteon ja analyysivaiheen, saa hän samansuuntaiset tulokset. Toisin sanoen voidaan todeta, että reliabiliteetti arvio tutkimustulosten pysyvyyttä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 225 – 226.)

Ensimmäisenä tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella uskottavuuden käsitteellä. Uskottavuuden tarkasteluun liittyy tutkittavan ilmiön ja tutkimusmetodien yksityiskohtainen kuvaaminen, sekä tutkimuksen kannalta sopivimman tutkimusmetodin käyttäminen (Shenton 2004, 64, 69). Tutkimusmenetelmät esitettiin tämän luvun alussa. Tutkimusmenetelmien valintaan vaikutti aiheen tutkimattomuus ja sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen teorian puuttuminen. Tutkimuksen uskottavuutta lisää myös tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuden painottaminen tutkimukseen osallistuville, ja tätä kautta tutkittavan todellisen äänen kuuleminen (Shenton 2004, 66 – 67). Painotin tutkimukseen osallistuville jo haastattelupyynnössä tutkimuksen vapaaehtoisuudesta, mutta myös haastatteluissa mainitsin tutkimuksen vapaaehtoisuudesta. Haastattelu on aina kahden tai useamman henkilön vuorovaikutustilanne, jossa henkilöiden kemiaat voivat vaikuttaa haastatteluun. Haastateltava voi kokea haastattelun urkkimisena ja olla kertomatta mitään tai vaihtoehtoisesti hän voi kertoa muunneltua totuutta. (Järvinen & Järvinen 2011,

146.) Painotin myös tutkimukseen osallistuvia kertomaan muistoistaan ja ajatuksistaan omin sanoin ja vain haluamansa asiat. Tämän tutkimuksen vapaaehtoisuutta tukee myös se, että muutama haastattelupyynnön vastannut ei halunnutkaan jatkaa haastatteluihin asti.

Vahvistettavuus on yksi luotettavuuden arvioinnin kriteereistä, jossa tutkijan täytyy osoittaa, että saadut tulokset ovat löydettävissä aineistosta, eivätkä ne ole tutkijan keksimiä (Shenton 2004, 73). Luvussa 6 käyttämäni suorat lainaukset haastatteluista tuovat esille sen, kuinka tuloksiin on päästy ja kuinka kaikki luvussa 6 esitetyt asiat ovat löydettävissä aineistosta.

Luotettavuuden osoittaminen on tutkimuksen luotettavuuden arvioimisen kriteereistä kolmas (Shenton 2004). Tutkimuksen luotettavuutta lisää muun muassa se, että tutkimuksen teon vaiheet on kuvattu mahdollisimman yksityiskohtaisesti, jotta tutkimus on mahdollista toistaa muiden tutkijoiden toimesta (Shenton 2004, 71 – 72). Tämän tutkimuksen tekovaiheet, aineistonhankinta prosessi sekä tutkimushenkilöt ovat tarkkaan kuvattuna luvussa 5.

Neljäs luotettavuuden kriteeristä on siirrettävyys, jolla tarkoitetaan tutkimuksen toistamista tai siirtämistä koskemaan laajempaa väestöä. Laadullisessa tutkimuksessa on kuitenkin usein ongelmana se, että niitä on pienen ja rajatun aineiston vuoksi miltei mahdotonta yleistää koskemaan laajempaa väestöä. Siirrettävyys on tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi tehty mahdolliseksi kuvaamalla sekä perustelemalla tutkimuksen teko ja menetelmien valinta mahdollisimman yksityiskohtaisesti (Shenton 2004, 69 – 70.) Tutkimuksen metodologiset valinnat olen selittänyt luvussa 5.

Tutkimukset ovat usein keskittyneet naisparien ja itsellisten ei-heteroseksuaalisten naisten perheisiin, koska ne ovat paljon yleisempiä kuin esimerkiksi miesparien perheet (Aarnio 2014, 5). Tämän tutkimuksen alkuperäisenä tarkoituksena oli tutkia lesbo- ja homovanhempia, kuitenkin

tutkimuksenteon alkuvaiheissa selvisi jo, että näin tarkkaan rajatun tutkimusjoukon saaminen oli vaikeaa. Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet vanhemmat elivät naisparina tai olivat ei-heteroseksuaalisia itsellisiä naisvanhempia.

6. Sateenkaarivanhemmaksi kasvaminen

Haastattelujen perusteella sateenkaarivanhemmaksi kasvaminen on hyvin kokonaisvaltainen prosessi, johon vaikuttavat vanhemmasta itsestä lähtöisin olevat ja ulkopuoliset tekijät. Esittelen seuraavaksi neljä haastatteluista koodaamisen tuloksena muodostettua teemaa: sateenkaarivanhemmaksi kasvaminen lapsen hankkimisen näkökulmasta, sateenkaarivanhemmaksi kasvaminen vanhemman roolin omaksumisen näkökulmasta, sateenkaarivanhemmaksi kasvaminen lapseen suuntautumisen näkökulmasta, sateenkaarivanhemmaksi kasvaminen tuen näkökulmasta.

Alaluvussa 6.1 keskitytään sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen tarkasteluun lapsen hankkimisen näkökulmasta. Kuvaan tarkemmin minkälaisena sateenkaarivanhemmat kokivat lapsen hankkimisen, mitä kaikkea siihen kuului ja miten lapsen hankkiminen vaikutti vanhemmaksi kasvamiseen. Alaluvussa 6.2 esittelen mitä sateenkaarivanhemman roolin omaksumiseen haastattelujen perusteella vaikutti ja kokevatko vanhemmat siinä jotakin haasteita. Haastattelujen perusteella kävi ilmi, että sateenkaarivanhempien mielestä vanhempi ei voi olla, jos ei vietä aikaa lapsensa kanssa, joten alaluku 6.3 keskittyy kuvaamaan mitä liittyy sateenkaarivanhemmaksi kasvamiseen lapseen suuntautumisen näkökulmasta. Ja viimeisessä, neljännessä alaluvussa (6.4) käydään läpi sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen tuen näkökulmasta. Viimeinen alaluku pitää sisällään sen mitä sateenkaarivanhemmat mieltävät tueksi, minkälaista tukea he ovat saaneet ja kokevatko he edes olevan oikeutettuja tukeen. Tämän luvun pohjalta koottu teoreettinen malli löytyy luvusta 7.

6.1 Lapsen hankkimisen näkökulmasta

Seuraavaksi esittelen sateenkaarivanhempien ajatuksia lapsen hankkimisesta ja minkälaisena he kokivat prosessin. Suurin osa sateenkaarivanhemmista kävi läpi hedelmöityshoitoja ja osalle hedelmöityshoidot vaihtuivat lapsettomuushoitoihin. Osa vanhemmista sai lapsen/lapset heterosuhteessa ja kaksi vanhempaa sai lapset yksityisen spermanluovuttajan avulla. Joillekin sateenkaarivanhemmista prosessi tuntui helpolta ja osalle prosessiin kului paljon rahaa ja aikaa. Kaikille lapsen hankinta ei ollut itsestäänselvyys.

Kaikki lähti liikkeelle harkinnasta. Lasta harkittiin jopa vuosia ja osa oli haaveillut lasta jo nuoresta asti. Melkein kaikkien sateenkaarivanhempien lastenhankintaprosessi lähti kuitenkin konkreettisesti liikkeelle siitä, että vanhemmat etsivät itselleen tai puolisolleen klinikkaa tai muuta hedelmöitysratkaisua.

*"He (lapset) saivat alkunsa ***klinikalla itse etsimämme luovuttajan avulla." H10*

"...sit me lähdettiin kartottamaan niitä vaihtoehtoja ja päädyttiin sitten väestöklinikalle." H4

"...halusin saada lapsen, Netissä on monenlaisia sivustoja joissa voi etsiä vanhemmuuskumppania tai spermanluovuttajaa." H9

Sateenkaarivanhempien, joiden lastenhankintaprosessi alkoi hedelmöitysklinikalta, tuli osallistua psykologin vastaanotolle saadakseen luvan edetä lastenhankinnassa. Eräs vanhempi sanoi saaneensa psykologilta itseluottamusta lastenhankintaprosessiin ja psykologin hyväksynnän merkanneen hänelle, että hän on sopiva vanhemmaksi. Eräs sateenkaarivanhempi kertoi, että he olivat kumppaninsa kanssa miettineet vuoden verran voivatko he edes ryhtyä hedelmöityshoitoihin. Vertaistuen puuttuminen vaikutti, joillakin sateenkaarivanhemmilla siihen, että lastenhankintaa pohdittiin erityisen pitkään.

"...siin oli ensin semmonen vuosi suunnilleen semmosta aikaa et kauheesti mietittiin sitä voidaanko me niinku hankkii lapsia... .. et ollaanko me valmiita siihen ja että miten hankalaa se on, su sillon ei ollu vielä tuttavissa ketään kel ois ollu lapsia, niinku sateenkaariperheitä..." H7

"...psykologin kanssa jutteleen siitä et mitä se tarkoittaa se sinne hoitoihin meneminen... ..ikään ku ois saanu niinku sellasen luvan siihen... ..siinä tuli semmonen jännä itsevarmuus sitte." H7

"...siihen lapsettomuusjuttuun kuuluu se et meidän piti käydä psykologin haastattelussa, joka anto kans luvan sille että me voijaan ruveta alkaen sitten niitä hoitoja tekemään." H8

Noin puolet haastateltavista kertoi poteneensa "vauvakuumetta" jo nuoresta työstä asti tai "biologisen kellon" alkaneen tikittää. Heille oli selvää, että he haluavat vanhemmiksi. Eräs sateenkaarivanhempi mainitsi, että jo puolison kanssa ensitreffeillä sovittiin kumpi lapsen synnyttää.

"...rupes biologinen kello jo tikittämään täysillä..." H2

"...ensitreffeillä jo ollu selkee, mä oon se joka toimii uunina..." H3

*"...mul on ollu vauvakuume niinkö varmaan lapsesta asti *nauraa*, et se oli mulle itsestään selvää et haluan ehottomasti lapsia." H6*

"se toive siitä lapsesta on ja synnyttämisestä ja raskaudesta ni kyllä se on ollu mulla niinku ihan pienestä siis niinku alkaen..." H8

"Minulla oli kova vauvakuume..." H9

"Jo nuorena halusin oman lapsen ja olla vanhempi." H10

Muutama haastateltava kertoi lapsihaaveiden alkaneen vasta, kun puoliso oli kertonut toivovansa heille lapsia. Näillä samaisilla haastateltavilla oli jo nuoruudesta lähtien selvää, että he eivät välttämättä halua lapsia ollenkaan. Heille puolison voimakas tahto tulla vanhemmaksi kasvatti myös heidän haluaan tulla vanhemmaksi.

"...mulla on ollut jotenki hirvittävän vahvana semmonen, että mä en tuu tekemään lapsia..." H1

"Mul ei ollu ikinä sillon nuorena, eikä niinku aikuisenakaan hirveetä semmosta tarvetta lisääntyä, et en varmaan ois ehkä lapsia koskaan tehnykkään, mut (vaimon nimi) oli se niin voimakas ni sitte se itelläki voimistu." H5

"...joskus nuorempana aattelin, etten koskaan halua lapsia hankkiakaan et mä en oo yhtään semmonen niinku jotenki lapsi-ihminen..." H7

Muutama sateenkaarivanhempi sai lapset tai osan lapsista heterosuhteessa. Eräs vanhempi kertoi tienneensä haluavansa seurustella samaa sukupuolta olevan ihmisen kanssa, mutta tahtoneen lapsia niin paljon, että ajatteli saavansa ne helpommin miehen kanssa.

"...menin nuorena naimisiin et vaik sillon oli jo takaraivossa tieto siitä, että en haluaisi olla miehen kanssa, mut sitten toisaalta ku punnitsin asioita ja tiesin että kun haluan perheen ja lapsia ja se on ikään kuin helpoin väylä siihen." H6

"Esikoinen sai alkunsa heterosuhteesta, joka loppui jo heti alkuraskaudessa." H10

Moni ilmoitti myös rekisteröineensä parisuhteensa ja osa jo olleensa naimisissa ennen lasten hankintaa. Naimisissa ja rekisteröidyssä parisuhteessa oleminen vaikutti osalle merkitykselliseltä ensiaskeleelta lastenhankinnassa ja sitä painotettiin haastatteluissa. Yksi vanhempi kommentoi perhettään ydinperheeksi, jossa on ensin rekisteröity parisuhde, menty naimisiin, jonka jälkeen on lapsi hankittu.

"Tää on tämmönen mejän ydinperhe... ..rekisteröity ensin parisuhde ja sitte muutettu se avioliitoks ku se mahdollisuus tuli..." H3

"Et jossain vaiheessa tietenkin ku oltiin parisuhde jo pitkällä ni sitä tuli ne haaveet lapsesta..." H4

Haastatteluissa oli selvästi eroja sen mukaan, mainitsiko vanhempi "saaneen" lapsen vai "hankkineensa" lapsen. Muutama vanhempi käytti puheessaan pelkästään lastenhankinta käsitettä ja muutama vanhempi puhui pelkästään saamisesta. Toisaalta lastenhankinnasta puhutaan hedelmöityshoitojen yhteydessä ja saamisen käsitettä käytetään puheessa, kun puhutaan lapsen syntymän jälkeisestä ajasta. Eräs vanhempi mainitsi vaimonsa tehneen lapsen.

Käsitettä perheellistyminen käytettiin myös haastatteluissa. Eräs vanhempi sanoi lasten muodostavan heistä perheen.

"...poika, joka on niinku mun vaimon tekemä." H1

"...ollaan sitte tuota saatu lapset..." H4

"...meijän perhe on alkanu halusta saada lapsia ja muodostaa perhe..." H5

"...päätettiin et halutaan niinku hankkii lapsia... ..ja sitten saatiin aika pian sitten ensimmäinen lapsi..." H7

Lasten hankinta prosessia kuvattiin hankalaksi, stressaavaksi ja pitkäksi. Monet haastateltavat mainitsivat hedelmöityshoitojen kestäneen monia kuukausia ja hedelmöitymisen olleen hankalaa. Yksi pariskunta kertoi joutuneensa kulkemaan halki Suomen hoitojen perässä, koska heidän paikkakunnallaan ei ollut tarjolla lapsettomuushoitoja. Muutama nimitti hoitoja heti alusta asti lapsettomuushoidoiksi hedelmöityshoitojen sijasta.

"...ei ollu tavallaan semmonen helppo itsestäänselvyys." H2

"...mä oon sanonukki, että mä hedelmöityshoitoihin menin, mutta lapsettomuushoidoissa sitten olin." H2

"...et sillä lailla pitkä ja raskas prosessi ja ehkä sitä värittää nimenomaan semmonen lapsettomuuden pelko sitte." H4

"...sillon ku lähettiin tutkimuksiin tai tonne väestöliitolle ni sillon meijän piti matkustaa (400km päähän), koska (kotipaikkakunta) ei vielä siihen maailman aikaan tehty hoitoja vielä." H4

*"...se oli pitkä ja piinallinen taival, että tuota (vaimo) sitte tuli raskaaksi..." H5"
"...sitte päätettiin et halutaan niinku hankkii lapsia ja sitte yhdessä mentiin tuonne lapsettomuusklinikalle..." H7*

"...ku se oli se hoito käynnissä ni meijän piti käydä parin päivän välleinki niinku gynegolokilla kattomassa..." H8

"...toive sille vanhemmuudelle, että sikshän me siihen lähettiin sinne lapsettomuushoitoihin." H8

"...siihen(raskautumiseen) oli kuulunu niin paljon sitä se inseminatio ja sitte ne hormoonilääkehoidot ja silleen, että se oli tosi niinku semmonen raskas ja jotenki tuntu kauheen pitkälle ajalle se..." H8

"Se oli pitkä prosessi, joka minun tapauksessa alkoi jo ennen raskautta." H9

Lastenhankintaa ei pidetty helppona itsestäänselvyytenä, vaan hoitoihin kului paljon aikaa ja rahaa. Hedelmöityshoitoihin kuului joillakin sateenkaarivanhemmillä viikoittaiset lääkärikäynnit, minkä vuoksi lapsenhankintaa kuvattiin kliiniseksi ja lääketieteelliseksi prosessiksi. Yksi haastateltava mainitsi toisten hankkivan autoja ja toisten lapsia, viitaten lasten hankintaan menevään rahamäärään.

"Kun naisparina on perheellistymässä, niin sehän vaatii rahaa ihan jäätävät määrät... ..muut ostaa autoja ja toiset tekkee lapsia." H2

"...aika semmonen stressaava ja taloudellisesti raskas prosessi (hedelmöityshoidot)..." H5

"...ne hoidot on kalliita ja silloin oltiin viel opiskelijoita et mistä sitte saadaan rahoituksen siihen..." H7

Toisaalta muutama vanhempi kertoi prosessin, näin jälkikäteen ajateltuna, sujuneen nopeasti ja vaivattomasti, vaikka heilläkin oli monta hedelmöityskertaa klinikalla. Raskaiden ja aikaa vievien hoitojen vuoksi eräs vanhempi kertoi päättäneensä, että heti hedelmöitymisen jälkeen he jatkavat normaalin käytännön mukaan neuvolassa, eivätkä hakeudu klinikalle varhaisultraan tai muihin klinikan tarjoamiin seurantoihin.

"...vaik tuntuu ikuisuudelta niinku klinikalla oltiin ja muuta ja ei oikeen onnistunu ja näin, mutta loppujen lopuks sit jälkeempäin ajateltuna se on ollu tosi lyhyt aika..." H3

"...nyt loppujen lopuks jälkikäteen ku aattelee ni aika nopeaa ja helppo prosessi, mut silloin ku sitä lasta lähti hankkimaan ni se tuntu tosi paljon pitemmälle..." H7

"...vaikka se on saanu alkunsa tosi lääketieteellisesti, niin minä koen... ..että mennään nyt sitten ihan siis normaalin niinku käytännön mukaan." H8

Ne sateenkaarivanhemmat, jotka olivat hankkineet jo useamman lapsen hedelmöityshoitojen avulla, kokivat tärkeäksi, että lapset ovat verisukua keskenään. Eräs vanhempi kommentoi sen olevan itselle tärkeää ja ajattelevan, että lapsen mielestä se on varmasti mukava asia, että sisarus on myös biologisesti sukulainen. Toisen vanhemman mahdollista adoptioprosessia ei pidetty haastavana, mutta oman haasteen teki dokumenteissa esiintyvä ”Isä” -maininta aina toisena vanhempana.

”Meillähän on sillä lailla ihana tilanne, että mejän lapsilla on sama lahjoittaja. ... Et se on niinkö mun mielestä lapsille semmonen mukava asia sitte.” H2

”...kelasta haetaan isyyspäivärahaa edelleen ja niinkö tavallaan siis semmosia ja isyyslommaa...” H2

”...ja lapset on verisisaruksia...” H4

”...mun kohalla adoptioprosessit oli aika kivuttomia ja tuota suju hyvin ja meni aika nopsaa.” H5

Suurin osa haasteltavista hankkivat lapset yksityisen klinikan kautta. Tällöin prosessi alkoi aina harkinnalla ja psykologin haastattelulla. Lapsen hankinta ei ole ikinä ”vahinko” vaan pitkän harkinnan ja prosessin tulos. Pitkäksi haastateltavat kuvasivat myös harkitsemisen ja lapsen hankkimisen päätöksen jälkeistä prosessia. Osalle se tarkoitti monen sadan kilometrin matkaa klinikalle. Prosessia kuvattiin vaikeaksi ja kalliiksi ja eräs kommentoikin toisten hankkivan omaisuutta samalla kun itse hankkii lapsia, viitaten lapsen hankintaan kuluneeseen rahamäärään. Kun pitkä, kallis ja haastava prosessi oli saatu päätökseen ja kauan odotettu lapsi oli syntynyt, osalle prosessi värittyikin positiivisemmin ja erään vanhemman sanoin prosessi olikin näin jälkikäteen ajateltuna nopea ja helppo.

6.2 Vanhemman roolin omaksumisen näkökulmasta

Sateenkaarivanhemman roolin omaksuminen tapahtui haastattelujen perusteella ajan kanssa. Roolin omaksumiseen vaikuttivat esimerkiksi omat vanhemmat ja oma puoliso. Vanhemmat vertasivat itseään myös toisiin vanhempiin. Oman lapsen nähtiin vaikuttavan vanhemman rooliin suuresti. Sateenkaarivanhemman roolin omaksuminen ei aina tapahtunut kuitenkaan ongelmitta ja roolin omaksuminen kuvattiin kasvamisena ja oppimisena.

Osalle positiivinen raskaustesti oli ensimmäinen kokemus vanhemmuudesta, josta alkoi tavaroiden hankinta ja asioiden järjestely vauvaa varten. Suurin osa sateenkaarivanhemmista kuitenkin mainitsi, että vanhemmuuden ensimmäinen kokemus, josta tunne vanhemmaksi kasvamisesta alkoi, tuli vasta kun lapsi oli konkreettisesti sylissä. Eräs vanhempi nimitti raskausaikaa hyvänä kasvattajana vanhemmuuteen. Raskaana olevan puolisolle raskausaika oli puolisosta huolehtimista, eikä vielä sen suurempaa ajatusta vanhemmuuden roolista.

"...että tietyllä tavalla siis odotusaikana orientoituu siihen, että mulle tulee lapsi ja musta tulee vanhempi, mutta en mä ainakaan... mä en ite ehkä kokenu et mä olin vanhempi ennen ku se vauva tuli." H2

"No vanhempi oli varmaan silloin sitte ku se lapsi oli siinä olemassa vasta niinku konkreettisesti..." H4

"...pian sen ensimmäisen plustestin jälkeen tullu semmonen olo et vanhemmaksi tulossa..." H6

"...kyllä musta tuntu et se lähti ehkä sieltä synnäriltä heti et se jotenki, ehkä se (kokemus vanhemmuudesta) konkretisoitu siinä..." H7

"...(vaimon)raskausaikana oli semmonen tunne, et halus niinkö pittää (vaimon nimi) huolta ja sitä niinku mielti enemmän sitä kuiteski, että ehkä se oli jotenki semmonen outo asia vielä kuitenkin se et konkreettisesti se lapsi siinä..." H7

"Raskaustestin jälkeen lapsen tulo oli konkreettista ja aloin tehdä elämässäni muutoksia ja pohtia lapsen etua." H9

"Minusta jos lapsen saa biologisesti niin raskausaika on kyllä jo hyvä kasvattaja." H10

"Kyllä se (vanhemmuus) alkoi jo tuntua raskausaikana kun esikoista odotin kun aloin hankkia tarvittavia tavaroita yms." H10

Vanhemmuus oli osalle haastateltavista hyvin luonnollinen osa elämää. Vanhemmuutta kuvattiin jatkumoksi, jossa sateenkaarivanhempi peilaa tietoisesti, ja osin tiedostamatta, omien vanhempien käyttäytymismalleja vanhempina ja poimii sieltä itselleen sopivimmat tavat toimia itse vanhempana. Tällaisen ajatuksen mukaan vanhemman roolin ulkomuoto siirretään jatkumona sukupolvelta toiselle.

"Vanhemmuus on aika luonnollinen osa meidän ihmisten elämää ja sitte jonkulainen jatkumo kuitenkin siitä et sitä kuitnekin aika paljon tiedostamattaan ihmiset tekkee niitä samoja asioita mitä on tehny tai mitä omat vanhemmat on tehny..." H4

"...kai se on elämän perustarkotus saaha jälkeläisiä ja jättää jotaki itestään tänne." H5

"...se tuntuu aika semmoselta luonnolliselta asialta et on vanhempi." H7

Vanhemman rooliin on haastattelujen perusteella vaikuttanut esimerkiksi omat vanhemmat ja oma lapsuus. Vanhempien omaan vanhemmuuteen vaikuttivat esimerkiksi oman lapsuuden positiiviset muistot ja niitä haluttiin tarjota myös omalle lapselle. Suurin osa sateenkaarivanhemmista koki omien lapsien olevan suurin vaikuttaja vanhemmuuden rooliin muotutumisessa.

"...omilt vanhemmilt yrittäny poimia niit hyviä ja ne on hirmusen hyviä vanhempia ollu... ja sit toki ne lapset muovaa..mää itte ja oma tausta ja historia..." H3

"...oma lapsuus (vaikuttanut omaan vanhemmuuteen), se miten, minkälaiset vanhemmat itellä on ollu ja sitte omat lapsuuden kokemukset..." H5

"...esikoisen kanssa tottakai on tehny kasvatuksessa kaikki mahdolliset virheet.. ...oon muuttunu hirveen paljon rennommaksi ja jotenki luottanu siihen, tai oppinu luottamaan siihen omaan vanhemmuuteen ja kykyyn tota kasvattaa lasta..." H6

*"...kyllä se on vaikuttanu et minkälainen tai minkälaiset omat vanhemmat on ollu, et mul on rakastavat vanhemmat ja sieltä on saanu sen mallin mallin et myös minkälainen haluaa olla ja myös tietenki se, että *naurahtaa* minkälainen ei halua olla..." H6*

"...(lapsen) syntymän jälkeen ni yhtäkkiä sitä niinku hoksas että mä tosiaan oon, oon niinku iha jotenki tavallaan eri ihminen ku mitä sitten ennen ku se lapsi synty..." H7

"Olen miettinyt paljon asioita, jotka vanhempani tekivät hyvin ja toisaalta asioita jotka haluan itse tehdä toisin." H9

"Varmasti oma lapsuus (vaikuttanut) ja omien vanhempien sekä mummoni tapa kasvattaa ja olla vanhempi." H10

Osalle oli tärkeää jättää omassa lapsuudessa koetut negatiiviset tapahtumat historiaan toistamatta niitä omassa perheessään. Eräs vanhempi kertoi, ettei halunnut olla samanlainen kuin oma isänsä.

"...oli vähän semmonen määräilevä ja keskevä nii te ei haluais olla sit sitte välttämättä semmonen." H4

"...omat lapsuuden kokemukset ja se että niistä on tullu tietoseksi ja sitte kans tietosesti pyrkii välttämään tiettyjä juttuja." H5

"...mul on ollu vähän semmonen huono, siis perhetausta, mul on vähän huono äitisuhde... ..aika monet ratkasut mitä mä oon tehny vanhempana ni ne on niinku semmoset et mä en haluu tehdä niinku äiti on tehny..." H7

Toisten vanhempien esimerkin nähtiin vaikuttavan myös omaan vanhemmuuteen niin hyvässä kuin huonossa, mutta kuitenkin omaa perhettä ja perheen arvoja kunnioittaen. Myös puolison kerrottiin vaikuttavan siihen, minkälainen on itse vanhempana. Puolison kanssa käydyt keskustelut kasvatuksesta vaikuttivat siihen, miten vanhempi toimii kasvatustilanteissa.

"...kattoo muita vanhempia ja ja miten muut vanhemmat toimii omien lasten kanssa vaikka sukulaisten lapset tai muitten läheisten lapset, ni sekä hyvässä

ja huonossa, et tää on tietenkin se on jokaisella perheellä oma omanalinen juttu se mutta tietenkin täytyy sitte miettiä se et minkälainen meidän perhe on ja mikä sopii meille.” H4

”...me (vaimon nimi) kans keskustellaan aika paljon tommosista (kasvatus) asioista ja pyritään sitten niinku johdonmukaseen kesvatukseen.” H5

”...jonkun verran sitte lapsiperheitä omas kaveripiirissä ni kyl sitä siihenki peilaa monesti, että silleen vertailee vähän...” H7

”puoliso vaikuttaa siihen (minkälainen on vanhempana), me keskustellaan tosi paljon asioista...” H8

Moni haastateltava mainitsi lukeneensa kasvatusoppaita osa ennen kuin oli edes raskaana. Kasvatusoppaista etsittiin neuvoja lapsiarkeen ja kasvatukseen ja siihen minkälainen vanhemman tulisi olla. Moni oli tietoinen ”kasvatusguruista”, osa luki heidän kirjojaan, tietääkseen minkälaisia tapoja on toimia vanhempana ja osalle taas oli tärkeä tuoda esille ettei missään nimessä ollut ”Sinkkos-fani” tai muutenkaan toiminut sillä tavoin kuin kasvatusoppaat neuvoivat.

”...lukee aika paljon kirjallisuutta ja muuta vähän liikaakin, ku tuntuu et siitä vanhemmuudesta on tehty aika semmonen tarkkaanki tutkittu asia toisaalta.” H4

”...en hirveen kiinnostunu oo mistään tommosista keskustelupalstoista tai naistenlehdistä tai mistään tämmösistä. En oo lukenu mitään kasvatusoppaita enkä mitään muutakaan. Enkä oo Sinkkos fani, enkä muuta...” H5

” Olen omistautuva vanhempi. Luen kasvatusoppaita ja -artikkeleita. Perehdyn viimeisiin suosituksiin.” H9

”Myös lukemani kasvatusoppaat on muuttaneet mielipiteitäni.” H9

”Vaikutteita varmasti on antanut myös lehdet ja kirjat joita olen lukenut...” H10

Vanhemmaksi kasvaminen ja roolin omaksuminen nähtiin joidenkin vanhempien puheessa kasvamisena ja vanhemmuuden etsimisena. Vanhemmuuden ei koettu olevan koskaan valmista vaan vanhemmuuden kasvamista tapahtui sateenkaarivanhempien mukaan vielä silloinkin, kun lapsi muuttaa pois kotoa.

"...semmosta omaa kasvua ja niinkö sitä tavallaan omaa vanhemmuuden ettimistä." H1

"...se vanhemmuus jotenki muuttuu tai sen pitäis muuttua aina sen lapsen iän mukkaan." H2

"...oivallus et tää on nyt tätä lapsiperhe arkee ni on ollu mulla ainaki henkilökohtasesti tosi tärkeä." H3

"...kasvetaan yhtä jalkaa tai yhtä matkaa sen lapsen kanssa ni se on mun mielestä ihan hyvä ajatus koska silleen se nimenomaan mennee että et sitä jotenki ni semmoset arkipäiväset tilanteet ja uudet asiat ni niissä vaan sitte jotenki huomaamattaan se kasvaminen tapahtuu..." H7

"Uskoisin, että vanhemmaksi kasvetaan lapsen kasvun myötä." H9

"Vanhemmaksi myös kasvaa koko ajan lapsen kasvaessa." H10

Haastattelujen perusteella vanhemman roolin omaksuminen ei ole ollut aina ongelmaton tai helppoa. Ajankäyttöön liittyi monella ongelmia. Vanhemmat kokivat, tarvitsevansa omaa lapsetonta aikaa lapsiarjessa jaksamiseen, mutta tällaisen ajan saaminen arjessa tuntui hankalalta. Rytmistä ja rutiineista tahdottiin pitää kiinni, jotta esimerkiksi lapsien päiväuni aikaan olisi sitä lapsetonta aikaa. Lapsen kasvaessa oman ajan nähtiin kuitenkin lisääntyvän.

"...arjen pyörittämistä, mut sit taas samaan aikaan jotenki sitä oman, ennen lapsia aikaa, elämän jatkamisyritystä..." H3

*"...pitää kiinni niist rytmeistä et se päiväuni tulis aina samaan aikaan vaan ihan sen takia et sais sen jonku oman ajan *naurahtaa*..." H3*

"...semmosena ihmisenä, joka tarvii kuitneki paljon omaakin aikaa ni se on ollu kuitenkin aika haastavaa. Sä oot niin paljon kiinni siinä lapsessa ja lapsissa." H4

"Rutiinit, vaik en niist tavallaan tykkää mutta mä oon huomannu et ne jotenki on semmosia, et lapsen kanssa piän ite kauheen tärkeenä ja niit tietynlaisia perusrutiineja."

"Ainakin ajankäyttöön liittyvät asiat, että saa jotenkin sen niinku sen oman ajan ja sitte sen perheen kanssa vietetyn ajan, et se saa jotenki tasapainoon ni se on haastavaa." H7

"...nyt tänä vuonna on huomannu et on lisääntyny se oma aika hirveesti, että selkeesti on se pikkulapsi vaihe kyllä ohi ja se on ollu toisaalta ihan helpotuski..." H7

"...jos ollaan kaikki kotona ni sitte, että miten se riittää myös se aika niinku itselleen, että saa myös piettää itte semmosta omaa hetkee..." H8

Hankalaksi vanhemmaksi kasvamisen ja oman vanhemmuuden löytämisen tekivät myös ulkopuolelta asetettu paine toimia vanhempana tietyllä tavalla. Muutamat vanhemmat mainitsivat haastatteluissa, kuinka sosiaalinen media asettaa vanhemmille vaatimuksia. Eräs vanhempi mainitsi, että vanhemmilta odotetaan liikaa.

"...ja media tottakai luo ja muut vanhemmat (ihanneäitiyden kuvaa)..."H6

"...jonkin verran tulee semmosta painetta... ..sitä painetta nimenomaan niinku siihen et pitäis olla yhtä aikaa hirveen kiinnostunu työnteosta ja sit pitäis kuitenkin olla myös niinku täydellinen vanhempi..." H7

"Toki haastetta vanhemmuuteen tuo myös somen vaatimukset ja ympäristön paine. Vanhemmilta odotetaan välillä hyvin paljon, liikaakin." H10

Vanhemmaksi kasvamiseen ja itse vanhemmuuteen kuuluu paljon erilaisia tunteita, positiivisia ja negatiivisia, jotka ohjaavat sateenkaarivanhempia omassa toiminnassaan. Toimimalla vastoin jonkun toisen vanhemman mielipidettä vanhempi koki syyllisyyttä ja huonoa omaa tuntoa toimistaan. Huonon omantunnon tunteet loivat vanhemmille painetta toimia jatkuvasti paremmin ja kasvaa paremmaksi vanhemmaksi. Kaikki eivät kuitenkaan kokeneet tätä tavoittelun arvoiseksi.

"...lapselle ei sais huutaa ja hermostua ja selitä aina ja älä luo kiirettä ja muuta.. ..mutku ne vaan kuuluu siihen arkipäivään... ..kyllä se on semmosta huonon oman tunnon kanssa painiskelua aika monella..." H4

*"...mut toisaalta se on tuonu aika paljon syyllisyyttä siitä, että kun ei oo kyenny olemaan semmonen vanhempi mitä mitä tuolla mammapalstoilla *naurahtaa* ne niinku keskustelut antaa ymmärtää miknälainen jokaisen äidin pitäis olla." H6*

"...(yllätyksenä) kuinka syvälle se menee ja kuinka suurta rakkautta voi vanhemmuudessa tuntea, mut kuinka suuren epätoivon partaalle se kans välillä vie..." H6

Vanhemmaksi kasvamiseen ja vanhemman roolin omaksumiseen kuuluivat haastattelujen perusteella vastuun lisääntyminen ja lapsen tarpeiden laittaminen omien edelle.

"...oppii niistä omista semmosista itsekkäistä pyrkimyksistä ja haluista vähän päästämään irti ja panemaan sen toisen (lapsen) etusijalle..." H5

"...kyllä se on (vanhemmuus) semmosta vastuunottoa..." H7

"Vanhemmuus on sitä, että pistää lapsen tarpeet omiensa edelle..." H9

"...vanhemmaksi kasvamiseen liittyy se että osaat siirtää omat tarpeesi vähän sivummalle ja ajatella sitä lasta " H10

Suurimmalla osalla sateenkaarivanhemmista oli ennako-oletuksia omasta vanhemmuudestaan tai siitä minkälainen oma lapsi tulee olemaan. Osalle vanhemmuus ei olekaan ollut sitä mitä kuvitteli ja tilanteeseen tottuminen oli vanhemmista haasteellista. Joidenkin haastateltavien haastatteluista kävi ilmi, että ennako-oletukset eivät aivan vastaa sitä mitä vanhemmuus todellisuudessa on ja mitä se vanhemmalta vaatii. Muutama kuvasi vanhemmuutta kasvamisena niissäkin tilanteissa, joissa oli itse ajatellut toimivansa toisin, mutta tilanteen vaatiessa olikin opeteltava uusi käyttäytymismalli ja kasvettava.

"...et esimerkiksi meil ei oo ollenkaan semmonen halittelija se esikoinen ja sit se on ollu hassu paikka et itte tosi paljon mielellään pitäis sylissä..." H3

"...hyvin visuja ajatuksii siit et mimmonen vanhempi sitä sit ois ja et näin meidän lapset mut sit se voiki olla jotenki hyvin toisenlaista kun me ollaan siinä faktisessa tilanteessa ni se on niinku henkisen kasvun paikka, joksus jopa fyysisen..." H3

"No mä halusin siis olla semmonen luotettava ja ja tasapainoinen ja ymmärtäväinen ja kuuntelevainen ja selittäväinen vanhempi ja toisaalta onki

*sitä, mutta oon huomannu et mun pinna ei esimerkiksi oo kauheen pitkä *naurahtaa* se on niinki ollu semmonen minkä kans on ollu oikeesti niinku opettelemista” H4*

”...ni isoja tunteita piti käsitellä kuitenkin siinä vanhemmuuteen kasvamisessa.” H4

Haastatteluissa kävi ilmi, että vanhemman työelämä hankaloittaa vanhemman rooliin omaksumista. Muutama vanhempi mainitsi, että tasapainoilu uran ja vanhemmuuden välillä on hankalaa. Työkavereiden ymmärtämättömyys lapsiperhearkea kohtaan koettiin tasapainon löytymistä hankaloittavaksi tekijäksi. Hankalaksi tasapainoilun kokivat niin kotiin jäävä vanhempi, kuin työssä käyvä vanhempi.

”...työelämä ja perhe-elämän yhteen sovittamii on sit yks asia... ..mut sit työnantajan toimest on tullu semmosii ikään ku haasteita.....sitä on nyt vaan pyristeltävä uraroolissa ja vanhemmanroolissa.” H3

”...mun työ on semmosta et mun on vaikeempi irrottautua sielt kesken päivää yhtään mihinkään tai ylipäätään äkisti yhtään mihinkään (puhe neuvola käynneistä.”H5

”...sillon ku (lapsen nimi) oli pienempi ja teki täyttä työpäivää töissä ja sit ku siel ei muilla ollu lapsia ni joskus ärsytti ihan hirveesti et ku musta tuntu et ne ei niinku tavallaan ymmärrä sitä et voi olla oikeesti niinku tosi raskasta et ku tekee ensin sen kokopäivän töitä ja sit menee viel kotiin ja sitte siel on tavallaan se toinen työpäivä...” H7

Sateenkaarivanhemmuus on haastattelijan perusteella jatkuvaa kehittymistä ja itsensä reflektointia, eikä vanhemmuudessa tunneta käsitettä valmis. Vanhemmat kokivat, että aina on parannettavaa ja moni vanhempi ajatteli vanhemmaksi kasvamisen omien heikkojen kohtien tiedostamisena ja niiden kehittämisenä. Myös itseensä luottaminen vanhempana silloin kun muut ei täysin luota, mainittiin haastatteluissa vanhemmuuteen kuuluvaksi.

”...kuullostella ne omat heikot kohdat ja yrittää niitä sitte kehittää.” H4

”...siinä (vanhemmuudessa) joutuu nenätystin niitten omien heikkojen kohtien kanssa, hyvinkin raa´astiet tota siihen liittyy paljon erityisiä prosesseja. Kyllä

myös se on ihmisenä kasvamista samalla kun kasvaa siihen vanhemmuuteen.”
H6

”Siinä samalla (kun kasvattaa lasta) joutuu vähän oppimaan itsestäänkin.” H9

”...haastavinta varmaan oli muiden ennakkoluulot siitä pärjäänkö. Itse kuitenkin koin olevani valmis...” H10

Sateenkaarivanhemman roolin omaksuminen koettiin alkavan vasta lapsen syntymästä, kun sai ensimmäisen kerran oman lapsen syliin ja tehdä itsenäisiä päätöksiä lapseen liittyen. Ajatukset vanhemmuudesta alkoivat kuitenkin osalla jo ennen lapsen syntymää esimerkiksi hankkimalla vauvaa varten tavaroita tai lukemalla kasvatusoppaita. Kasvatusoppaiden, omien vanhempien ja oman puolison nähtiin vaikuttaneen suurelta osin siihen, minkälainen sateenkaarivanhempi koki olevansa vanhempana. Suurin vaikutus vanhemman roolin muotoutumiseen oli kuitenkin omalla lapsella. Roolin omaksumiseen kuului haastateltavien mielestä vastuun siirtyminen pelkästä itsestä vastuuseen myös lapsesta. Roolin omaksumista kuvattiin hapuiluksi ja kasvamiseksi, mutta monet vanhemmat painottivat, ettei vanhemman roolissa ole ikinä valmis vaan vanhemmuus muuttuu lapsen kasvaessa ja erilaisia ongelmia kohdatessa ja niistä selvitessä.

6.3 Lapsen suuntautumisen näkökulmasta

”Vanhemmaksi kasvaminen vaatii lapsen kanssa olemista”, vastasi suurin osa vanhemmista, kun keskustelin heidän kanssaan vanhemmaksi kasvamisesta. Monen sateenkaarivanhemman mielestä lapsi ohjaa eniten vanhemmaksi kasvamista, eikä ilman lapsen kanssa vietettyä aikaa voi heidän mielestään kasvaa vanhemmaksi. Haastatteluista kävi ilmi myös se, miten vanhemmat pyrkivät vaikuttamaan lapsiinsa. Vanhemmuus vaatii haastattelujen perusteella vanhemmilta paljon erilaisia asioita lapsen suuntautumisen näkökulmasta.

Aivan kuten edellisen kappaleen aloitin, niin sateenkaarivanhempien mielestä vanhemmaksi ei voi kasvaa, jos vanhempi ei vietä lapsen kanssa aikaa. Vanhemmat myös kertoivat sylissä pitämisen ja lapsen kanssa ajan viettämisen kuuluvan oleellisesti vanhempana oloon. Lapsen asioiden kuunteleminen ja lapsen kanssa monipuolisesti asioista keskusteleminen koettiin tärkeäksi vanhemmuudessa. Mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä monipuolisemmin ja avoimemmin lapsen kanssa pystyi keskustelemaan.

"...kukaan ei voi kasvaa vanhemmaksi, jos et sä ole lapsen kanssa." H2

"...yrittäis, että että on niinkö ovi auki et sit ku sua (lasta) niinkö kiinnostaa ni voijaan näistä asioista (omasta perhemallista) puhua." H2

"...just, että et et se lapsi opettaa ja se yhdes oleminen opettaa (vanhemmaksi)..." H3

"...hyvin yksinkertaista siinä ja siinä riittää että tota antaa sille lapselle ruokaa ja läheisyyttä..." H6

"...nyt sit kun (lapsen nimi) on kasvanu isommaksi ni mä oon huomannu et meil on paljon semmosia jutun aiheita ja semmosta et se on paljon juttelua ja et oon niinku sillä tasolla paljon läsnä." H7

"...juttelen mistä vain aiheesta lasten kanssa." H10

Vanhemmat kuvasivat läsnäoloa myös lapsen kasvuun ja kehitykseen tutustumisena, läsnäolo koettiin usein aktiivisena tekemisenä ja lapseen tutustumisena, passiivisen olemisen sijasta.

"...kasvuun niinkö tutustuminen tavallaan niinkö sen lapsen ja minkälainen se on ja mitä se haluaa..." H1

"...et se onki ihan erilainen se toinen (lapsi) ja siinä kasvetaan taas..." H3

"...kehitty (vanhemmuus) ihan vaan sillä et sä joudut niihin tilanteisiin ja joudut uudenslaisiakin tilanteita kohtaamaan ja uuenlaisia niinku ikäkausia lapsessa..." H4

"...hyvin läsnä niitten lasten arjessa ja paljonki tehään niinku perheenä asioita..." H4

"...semmonen läsnäolo et muistaa kuunnella sitä lasta..." H7

Lapsen kanssa tekemisenä sateenkaarivanhemmat mainitsivat esimerkiksi iltasadun lukemisen, lapsen pukemisen ja lapsen kanssa leikkimisen. Eräs vanhempi koki lapsen kanssa leikkimisen asiaksi, mikä ei ole itselle mieluinen, mutta yritti harjoitella leikkimistä, jotta voi olla niin sanotusti hyvä vanhempi. Vanhemmat siis tekevät asioita oman mukavuusalueen ulkopuolelta, lapsen parasta ajatellen.

"Hampaitten pesua ja vaatteitten vaihto ja pukemaan opettelua..." H1

"...mä en oo leikkivä vanhempi. Mä jotenki ahistun semmosista lasten leikeistä... Ni semmoset sitte ku yrittää olla niin sanotusti hyvä vanhempi ja asettaa itensä niihin tilanteisiin ni ne on mulle tosi haastavia ja tota vaikeita." H5

Lapsen kanssa olemiseen kuului vanhempien haastattelujen perusteella myös lapselle huomion antaminen ja yhteisestä ajasta nauttiminen. Lapsen kanssa oleminen kuvattiin muutaman vanhemman haastatteluissa myös passiivisempänä rinnalla kulkemisena ja lapsen tukensa olemisena. Eli aktiivisen toimimisen lisäksi vanhempi on lapsen lähellä tukena ja turvana.

"...se on (vanhemmuus) pienen lapsen tukemista..." H5

"...on lapsen tukena ja turvana, sylinä johon voi palata." H9

"...ennen kaikkea lapsen hoitoa ja tukemista kasvamisen tiellä." H10

"Vanhempi on myös se tuki ja turva joka on lapselle aina olemassa..." H10

Lapsen kanssa oleminen ja aktiivinen yhdessä toimiminen mahdollistaa lapsen ymmärtämisen, mikä oli suurimmalle osalle sateenkaarivanhemmista erittäin tärkeää. Aktiivinen läsnä oleminen mahdollistaa esimerkiksi sen, että vanhemmat tietävät lastensa asioista ja eräs vanhempi kommentoi haluavansa ymmärtää

aina lapsensa näkökannan asioihin, jotta lapsi voi kokea vanhemman olevan aina tukena kaikissa asioissa. Vanhemmat tahtoivat olla lapselle myös tukena itsenäistymisessä ja lapsen oman identiteetin löytymisessä, sekä rohkaista lasta olemaan oma itsensä.

"Pyrin ymmärtämään (lapsen nimi) näkökantaa ja haluan, että (lapsen nimi) isompana voi luottaa siihen, että minulta voi aina pyytää apua ilman että tuomitsen." H9

"Lapsen rohkaiseminen olla oma itsensä on myös tärkeää." H10

Muutama sateenkaarivanhempi koki lapsen kanssa olemisen hyvin kokonaisvaltaiseksi ja kommentoivat haastavana sen, että joutuvat olemaan koko ajan toisen ihmisen käytettävissä. Tässäkin asiassa nähtiin kuitenkin positiivisena se, että lapsen kasvaessa ja itsenäistyessä myös oma aika lisääntyy.

"...se tulee niin yllättäen se et miten sä oot niin yhtäkkiä tavallaan ihan vaan tavallaan toisen ihmisen omaisuutta tai sen toisen ihmisen käytettävissä..." H4

"...ei aina jaksais olla lasten kanssa. Kaipais itellekki enemmän aikaa..." H5

Haastatteluissa vanhemmat kertoivat vanhempana olemiseen kuuluvan oleellisesti lapsen opettaminen ja ohjaaminen. Haastatteluissa vanhemmat mainitsivat esimerkiksi arvojen ja käytöstapojen opettamisen tärkeyden, sekä sen miten itseä ja muita kohdellaan. Arvot ja käytöstavat olivat muutaman vanhemman mielestä suoraan omilta vanhemmilta opittuja. Moni vanhempi kertoi tahtovansa opettaa omalle lapselle itsekunnioitusta. Myös sääntöjen ja rajojen asettaminen koettiin tärkeäksi.

"...pystyn niinku perustelemaan ihan sillä, että miksi siinä ruokapöydässä pitää istua tai siin on kuitenkin laseja ja näin, että ne kaatuu..." H1

"...ja lapsi onki sitte oppinu jotain et mitä sä oot tolkuttanu sille ja näin ni iloa ja murhetta ja työntekoo." H3

"...vanhempi joka opettaa lapsille mikä on oikein ja mikä väärin ja mikä on hyvä tapa toimia ja opettaa ne arvostamaan itteään..." H5

"...ja tottakai rakkautta ja rajoja..." H6

"...pitää niinku suojella sitä lasta ja toisaalta sitte myöskin opettaa sitä lasta siihen et miten toisten ihmisten kanssa ollaan." H7

"Vanhemmuus on lapsen opastamista oikeaan suuntaan. Sitä, että opettaa hyviä käytöstapoja ja arvoja..." H9

Sateenkaarivanhemmat kokivat tunteiden näyttämisen positiivisena asiana. Monelle vanhemmalle oli tärkeää saada oma lapsi tuntemaan itsensä rakastetuksi pitämällä sylissä, keskustelemalla lapselle tärkeistä asioista tai osoittamalla, että on kiinnostunut lapsen asioista. Eräs vanhempi kuitenkin mainitsi, että vanhemmuuteen kuuluu omien tunnereaktioiden hillintä, jotta lapsen omalle kasvulle jää tilaa. Yhdessä haastattelussa tuli puheeksi vihan ja turhautumisen tunteet, johon vanhempi kommentoi huutavansa, kun on sen aika, mutta selittävänsä jälkeenpäin tilanteen lapselle. Moni vanhempi kertoi asioiden selittämisen lapselle vanhemman tärkeäksi tehtäväksi.

"...sitte niinkö huutaa lapselle ku on joku tilanne päällä, mutta niinkö sitte tavallaan pyytää anteeksi." H2

"Se rakkaus on se aivan ehdoton ykkönen aina ja kaikessa, pitää se perusturva niinku ilman muuta... ...sit osata sanoa ei ku on sen paikka." H3

"...paljonki tehään niinku perheenä asioita et sillä lailla ollaan kiinnostuneita toistemma asioista." H4

"Oon aina halunnu pitää lapsia sylissä ja lähellä ja tota joka päivä kerrotaan et rakastetaan..." H6

"...yrittää hillitä niit omia tunnereaktioita, sillä tavalla että niinku lapsen niille kasvuille jäis tilaa..." H6

"Annan rakkautta ja huomiota hyvin avokätisesti..." H9

Lapselta myös vaadittiin asioita lapsen ikätaso huomioiden. Vauvojen vanhemmat kertoivat lapselle asetettujen vaatimusten varmasti muuttuvan, kun lapsi kasvaa isommaksi. Isompien lapsien vanhemmat kertoivat vaativansa

lapselta opetettuja käytöstapoja ja rajojen kunnioittamista. Vanhemmat kokivat arkirytmistä kiinnipitämisen tärkeäksi, joten moni kertoi opettavansa ja vaativansa rytmiä lapselta.

"...käyään pesulla ja pannaan nukkumaan ja pessään hampaat, tehään niinkö ruokaa ja semmosta suht niinkö, et joka päivä menis suht samalla lailla, et se on mun mielestä semmonen hyvä." H2

"Meil on aika aika niinku tarkat rutiinit millon syödään, mitä nukutaan unikoulut, rytmit, miten pestään kädet ja näin." H3

"Rutiinit, vaik en niist tavallaan tykkää, mutta mä oon huomannu et ne jotenki on semmosia et lapsen kanssa piän ite kauheen tärkeenä ja niit tietynlaisia perusrutiineja." H7

Monessa haastattelussa puhuttiin turvallisen kasvualustan luomisesta sekä mahdollisimman hyvän elämän tarjoamisesta lapselle. Lapselle haluttiin tarjota kaikkea hyvää. Hyviä asioita, joita vanhemmat tahtoivat lapselleen tarjota, olivat esimerkiksi riittävästi ruokaa, rauhallista unta, virikkeitä ja monipuolisia kokemuksia. Turvallista ja tasapainoista kotia pidettiin hyvän elämän ehtona. Hyvän elämän tarjoamiseen kuului lapsen perustarpeista huolehtiminen, lapsen tukeminen kasvussa ja riittävän kasvutilan antaminen, jotta lapsella on tilaa kasvaa omaksi itsekseen. Lapsen kyky huolehtia itsestä ja luottaa itseensä oli usean vanhemman mukaan hyvän elämän lähtökohta.

"... siihen kasvuun niinkö tutustuminen... .. ja semmoset niinku turvallisen kasvualustan luominen." H1

"Siinä (turvallisessa kasvualustassa) on lupa niinku näyttää tunteita ja saa olla myös niinku huonoja päiviä ja hyviä päiviä... .. mennään aikasin nukkumaan ja syyään tiettyä aikana... .. iltasadun lukemista ja et ei ei se länäolemista sen ei sen kummempaa." H1

"...pyrin järjestämään mahdollisimman hyvät olosuhteet ja niinkö luomaan ne puitteet... .. luon turvallisen kodin... ..ja mahdollisimman paljon kokemuksia tarjoon lapsille." H2

"...antaa niille semmoset hyvät lähtökohdat elämään. (H: Mitä ne hyvät lähtökohdat on?) ...semmonen kykyhuolehtia ittestä ja luottaa itteensä..." H5

”...antaa lapselle mahdollisuuden mahdollisimman hyvään elämään...” (H: Mitä tarkoitat mahdollisimman hyvällä elämällä?) ”...tottakai sitä et mitään olennaista ei puutu ja tota perustarpeet kunnossa et saa tasapainoisen kodin ja ruokaa ja unta ja virikkeitä ja rakkautta...”H6

Sateenkaarivanhempien mielestä lapsen kanssa oleminen on ainut keino löytää oma vanhemmuus. Lapseen suuntautumiseen kuului läsnäolo lapsen elämässä ja etenkin aktiivinen läsnä oleminen passiivisen olemisen sijasta. Läsnä oleminen koettiin joidenkin vanhempien puheessa osaksi haasteellisena jatkuvan käytettävissä olon ja oman ajan ristiriitaisuuden vuoksi. Vanhemmuus ja lapseen suuntautuminen koettiin myös läsnä olemisen ja fyysisen yhdessä tekemisen lisäksi myös lapsen opettamisena ja ohjaamisena oikeaan suuntaan. Tunteet ovat iso osa vanhemmuutta sekä lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tärkeänä vanhemmat pitivät sitä, että oma lapsi tuntee olonsa rakastetuksi ja on luottavainen vanhempaansa kohtaan.

6.4 Tuen näkökulmasta

Ensimmäisenä käyn läpi sen mistä sateenkaarivanhemmat kokivat tukea saaneen. Sen jälkeen, minkälaista tukea vanhemmuuteen ja vanhemmaksi kasvamiseen he ovat tarvinneet. Ja lopuksi, tarvitseeko vanhemmaksi kasvamiseen tukea ja kokevatko vanhemmat tuen saamisen oikeudekseen.

Sateenkaarivanhemmat kertoivat saavansa eniten tukea omalta puolisoiltaan. Moni vanhempi kertoi käyvänsä usein puolison kanssa läpi kasvatustilanteita ja sitä, miten niissä tuli toimittua ja miten jatkossa tilanteessa toimitaan. Oma puoliso kuvattiin myös tueksi elämän ala- ja ylämäissä. Osa vanhemmista koki saavansa tukea myös omilta vanhemmiltaan, osalle omien vanhempien tukea ei ollut saatavilla tai he eivät sitä halunneet.

”...vaan tuetaan sitä toista, niinkö aikuista...”

"...kyllä niistä on aina sitten niinkö vaimon kans juteltu ja niinkö yhdessämitä kannattais tehdä tai miten toimia..." H1

"...mulla oma äiti ei ollu semmonen... ..ei sitä kautta saanu apua..." H2

"...sitte on toki helpotus et on se puoliso siinä, et sitte jos on riittämättömyyden hetki ni sitte toinen on siinä työntämässä ylämäessä." H3

"No en mä oo sitä muualta hakenu ku oikeestaan ko omalta puolisolta ja sitte toki ehkä omalta äidiltä..." H5

Vanhemmat mainitsivat myös haastatteluissa saavansa tukea erilaisista vertaisryhmistä. Vertaisryhmäksi kerrottiin esimerkiksi Sateenkaariperheet ry:n keskustelupalstat ja kyseisen ryhmän järjestämät vertaisryhmien kokoontumiset. Vertaistueksi mainittiin myös ystäväperheet ja "äitiryhmät". Vertaisryhmistä haettiin neuvoja vanhemmuuteen ja niitä saatiin yhteisten keskustelujen kautta. Vertaisryhmä tapaamisissa sateenkaarivanhemmat kertoivat peilaavansa muiden perheiden toimintaa siihen, kuinka oma perhe toimii vastaavan laisessa tilanteessa. Ystäviltä saatiin fyysistä tukea, esimerkiksi käsipareja lasten hoitoon. Muutama vanhempi koki myös yksinäisyyttä, jos tuttavapiirissä ei ollut yhtään lapsiperheitä, joiden kanssa jakaa ajatuksia.

"...hyvien ystävien kautta on pystynyt peilaamaan, että he ovat äitejä ja sitä kautta heän kans on pystynyt jakamaan niitä asioita..." H2

"...toisaalta toi sateenkaari puoleen me ollaan oltu sateenkaariperheet ry:ssä tosi aktiivisena ja siel perhevalmennukses olleen alotettu aikaneen, siihen puoleen on sit taas sielä saanu." H3

"...aktiiviset kummit ja ystäväpiiri aina se niinku syli löytyy..." H3

"...vertaistukiha se on iha kaikkein paras, et meillä on yks semmonen äiti ryhmä mikä on on niinku henkireikä..." H6

"Ja toki siis vertaistukea et toki sitä tulee juteltua omeini kavereitten kans joilla on samanikäisiä lapsia et..." H5

"Sit ei toisaalta ollu niit lapsiperhtuttuja ni siinä tuli jotenki semmonen et tajus et nyt mä oon niinku siirtynyt semmosesta tietynlaisesta sosiaalisesta piiristä toisenlaiseen, mutku sit siel toisenlaisessa piirissä ei ollukkaan niitä tuttuja ni se oli vähän sellanen että siinä koin niinku yksinäisyyttä." H7

Tuen muotoja oli haastattelujen perusteella monenlaisia, riippuen vanhemmasta ja tuen antajasta. Haastattelujen perusteella vanhemmat pitivät tuen muotona esimerkiksi keskustelemista puolison kanssa. Puolison kanssa keskusteltiin kasvatusasioista kasvatustilanteiden jälkeen. Puolison tuki kuvattiin myös rinnalla seisomisena toisena vanhempana tai tukena olemisena vaikeissa tilanteissa, mutta myös tukena olemisena onnen hetkissä.

"...tuku ja antanu mun niinkö ratkasta niitä ongelmia lapsen kans keskenään." H1

"...voijaan niinkö kumpikin tuua esille sen ja sitte ne perustellaan ja jutellaan sitte, että miksi niistä asioista..." H2

"...keskustellaan niistä et mitenkä ne (kasvatusasiat) hoijetaan..." H8

"...puhutaan (puolison nimi) kanssa tosi niinku avoimesti niistä jutuista ja pyritään niinku antamaan molemmille sitä semmosta niinku että sais niinku ommaa aikaa..." H8

Omilta vanhemmilta saatu tuki oli haastattelujen perusteella usein tukea lastenhoidon kautta. Osalle omat vanhemmat olivat niin etäisiä, että mainitsivat tarkoituksella jättäneen heidät perheensä ulkopuolelle. Yhden haastateltavan sukulaiset olivat jättäytyneet syntymättömän lapsen odotuksesta pois, minkä vuoksi he olivat pohtineet yhdessä puolisonsa kanssa, voivatko he tukeutua näihin sukulaisiin ollenkaan, jos he eivät anna tukeaan raskausaikana ja eriarvoistavat heidän lapsensa, koska eivät ole biologisesti sukua heille.

"...esimerkiksi mun omille vanhemmille jotenki tässä joutunu tavallaan miettimään sitäkin, että he ei jotenki oota tavallaan he ei jotenki nää et mulle tulee toinen lapsi, että niinkö he näkee jotenki senki niinkö hankalana asiana et mijän lapsilla on tosiaan sama lahjottaja. ...mehän ei voida tavallaan olla sitten yhteyksissä niihin, jotka eriarvoistavat meidän lapset." H2

*"... ollaan tosi paljon saatu tukea niinku molemmista (omat vanhemmat) et miten niinku lasta käytetään *nauraa* ja ihan fyysisessä lapsen hoidossaki toki..." H3*

Neuvolasta muutama mainitsi saaneensa tukea esimerkiksi lapsen kasvuun, ruokailuun ja kehitykseen. Osa sateenkaarivanhemmista koki, että itse vanhemmuuteen neuvolassa ei paneuduta, eikä neuvola työntekijöillä ole aikaa vastata syvemmin vanhemmuuteen liittyviin kysymyksiin. Perheille, joissa oli useampia lapsia esimerkiksi päiväkotia ja päiväkodin tarjoama hoito toimii tukena perhe-elämään ja erityisesti vanhempana jaksamiseen.

*"...neuvola on mulle paikka mis lapsi saa rokotukset, hänet punnitaan siellä...
...niinkö se on ehkä mulle semmonen asia, että hirveen vähän oon saanu siellä
tukea." H2*

*"...hirveen hyvin on ollu tukiverkostoja se on auttanu, neuvolan neuvot,
synnärin neuvot auttanu..." H3*

*"...neuvolasta siihen ihan fyysiseen, millon nyt saa antaa vauvalle vettä ja
kiinteitä ruokaa tyyppisesti, mut muuten ikään ku siihen sateenkaariperhe
statukseen liittyen siel on ollu vähän haasteita..." H3*

*"...oon vauvan kans vanhempainvapaalla himassa ni mä en sais viiä esikoista
päivähoitoon, mut niin mä kuitenkin teen, koska mä en koe et mä pystyisin pitää
näit yksin hengis..." H3*

*"...ehkä siihen lapsen fyysiseen kasvuun ja tämmöseen ne neuvot ja vinkit ja
ne semmoset sieltä on saanu neuvolasta... ...mitään syviä asioita
vanhemmuudesta neuvolakäynneillä ikinä oo silleen ennättäny puhua." H6*

Tuen ja avun pyytäminen oli muutamalle sateenkaarivanhemmalle vaikeaa. He mainitsivat, että itse ovat vanhemmaksi halunneet, minkä vuoksi eivät koe, että olisivat oikeutettuja pyytämään tukea muilta. Eräs vanhempi kuitenkin mainitsi, että jos he saisivat toisen lapsen hän hakeutuisi useammin kodin ulkopuolisiin vertaisryhmiin, joista hän kokee, että saisi mahdollisesti tukea yksinäisyyteen ja yksinäisyyden kohtaamiseen. Osa myös koki, etteivät halunneet pyytää ollenkaan ulkopuolisten tukea tai apua vanhemmuuteen. Eräskin vanhempi sanoi, etteihän sitä voi soittaa kenellekään enää ja kysyä neuvoa, viitaten sairaalassa vauvan syntymän jälkeen vietettyyn aikaan.

*"...mut sit ku s eon oma ni ku sä et voi enää soittaa et *naurahtaa* vaikka kellekää et mitä tälle (lapselle) pittää tehdä..." H2*

"...se tunne, että no yksin täällä on pärjättävä..." H2

"Mutta tukea tavallaan oon saanu ja ois varmasti saanu jos ois osannu pyytää. Mut kynnyks on ollu kans aika korkealla vähän semmonen et tätähän mä oon halunnu et tätähän me kauan yritettiin ja nytkö mä en muka pärjääkkään näittenkans ni ni ei sitä sit oikeen osannukkaan pyytä." H4

"...mitä niinku ite muuttais jos meille tulis vielä toinen lapsi ni, että hakeutuis niinku aktiivisemmin tuonne niinku jonnekki vanhe... lapsi äiti juttuihin..." H8

Tuen hankkiminen oli osalle vaikeaa kasvotusten, joten tukea haettiin esimerkiksi internetin keskustelupalstoilta. Muutamalla sateenkaarivanhemmalla oli tarve vertaistuelle, mutta internetin vertaistukiryhmät aiheuttivat enemmän vain hämmennystä. Eräs kommentoi saaneensa internetistä epärealistisen positiivisen kuvan vanhemman jaksamisesta ja positiivisuudesta. Keskustelupalstoilla vanhempi kuvattiin aina jaksavaksi ja pitkäpinnaiseksi, joka kestää huonotkin päivät mukisematta. Keskustelupalstojen sisällön vuoksi vanhempi päätti itse olla lukematta kommentteja, jotka eivät keskittyneet vertaistukeen vaan hänen mielestään epärealistisen kuvan kuvittamiseen. Internetin keskustelupalstoilla muut vanhemmat ja kommentoijat helposti "ristiinnaulitsevat", jos vanhempi toimii jossain asiassa eri tavalla.

*"... (ihanne vanhemmuus internetin keskustelupalstojen mukaan) pitkä pinna ja ei ne koskaan korota ääntä ja *naurahtaa* ja jaksaa ottaa niinkö huonot päivät ihan niinkö, ne on väsymättömiä... ..tietyllä tappaa tai niinkö ymmärtää sen niinkö realismin että tuota ei kai se nyt aivan näin oo ja sitte rajottaa nuita nettikeskusteluja..." H1*

"...paljon käydään vauva.fi keskusteluja... ..et se on tosi helppo ristiinnaulita ja jonku mielest heti ku annat D-vitamiinitipan suuhun ni et oo enää täysimettjä ja oot maailman paskin vanhempi." H3

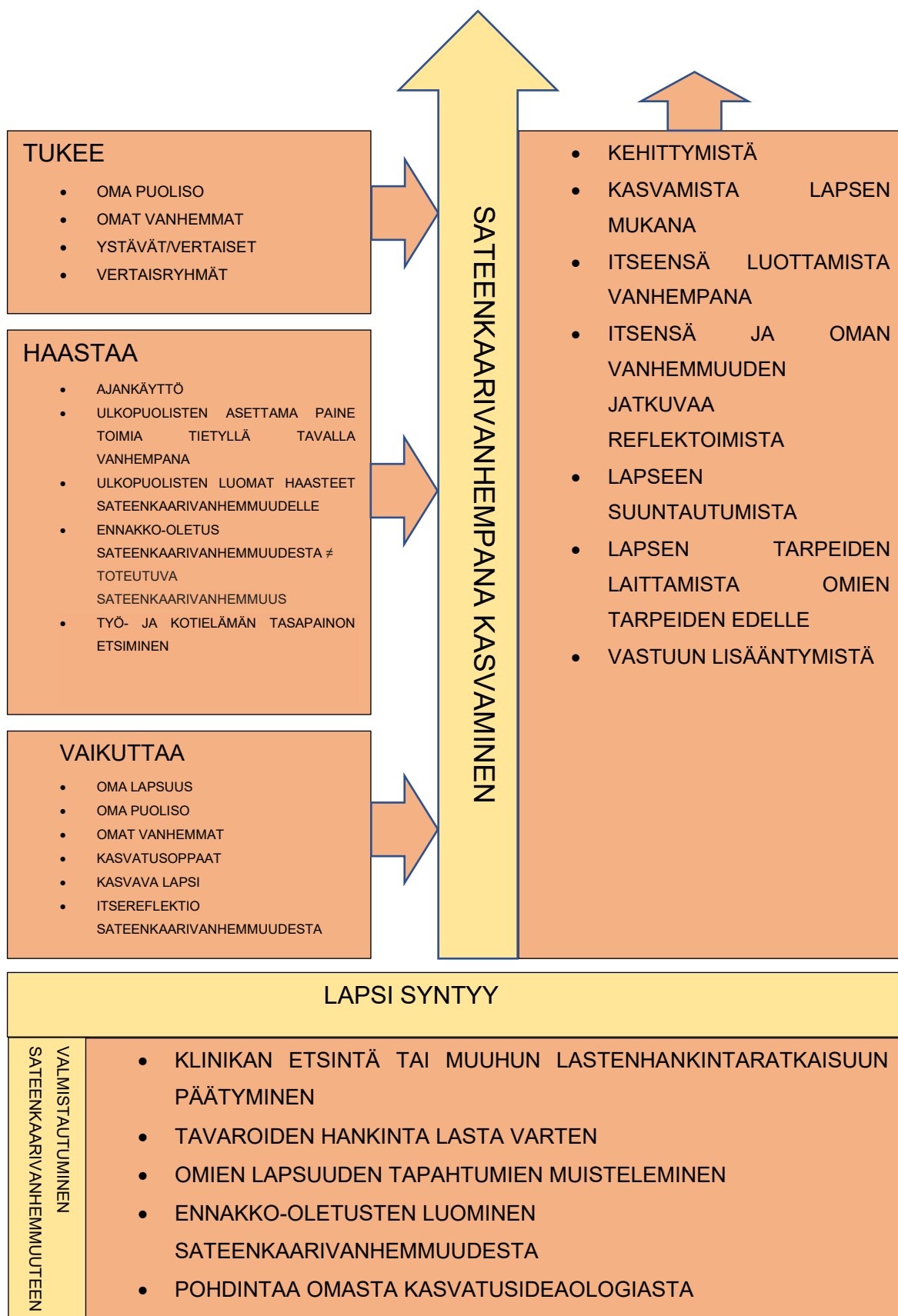
Sateenkaarivanhemmat kertoivat saavansa eniten tukea omalta puolisoltaan ja ystäviltä. Osa vanhemmista kertoi tuen pyytämisen hankalaksi, koska itse ovat lapsia halunneet ja kokevat, että heidän täytyy tämän vuoksi myös kestää

tilanteet ilman apua. Internetistä tuen pyytäminen ja vertaistuen saaminen anonyymisti on helpompaa, mutta monet kokivat internetin keskustelupalstoilla vallitsevan ihannevanhemmuuden kriteerit, joiden täyttämiseen liittyi valtavat suorituspainet. Omien vanhempien tuki näkyi lastenhoitoapuna ja vertaisryhmien ja ystävien tuki enemmän keskusteluina ja ajatusten vaihtamisena. Muutama mainitsi neuvolan tuen pieneksi ja rajoittuvan pelkästään lapsen fyysiseen kehitykseen, vanhemmuuteen neuvolasta ei saatu tukea.

7. Johtopäätökset

Kuvion 1. avulla kuvaan sateenkaarivanhempana kasvamista. Aineistoa analysoidessani minulle selvisi, että käsite ”sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen” ei ole tarpeeksi kuvaava. Kasvamista vanhempana tapahtuu, mutta kasvamisen ei pääty niin kuin käsite ”sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen” antaa kuvan kasvamisesta, jossa on jokin päätepiste. Siispä analyysivaiheen edetessä ja aineistosta johdetussa teoreettisessa mallissa on kuvaavampi nimitys tälle prosessille, ”sateenkaarivanhempana kasvamisen”.

Kuviota luetaan alhaalta ylöspäin. Kuvion tarkoituksena on havainnollistaa sateenkaarivanhempana kasvamista kasvavana ja kehittyvänä ilmiönä, jossa ei koskaan tulla valmiiksi. Kuvassa kohta ”Valmistautuminen sateenkaarivanhemmuuteen” tapahtuu ennen lapsen syntymää, mutta ”Lapsi syntyy” laatikon yläpuolella olevat kohdat kaaviossa eivät ole kuvattu aikajänteelle. ”Lapsi syntyy” -laatikon yläpuolelle, vasempaan laitaan sijoitetut laatikot kuvaavat niitä asioita, jotka vaikuttavat, haastavat ja tukevat sateenkaarivanhempana kasvamista. Pystysuora ”Sateenkaarivanhempana kasvamisen” -laatikko kuvaa sateenkaarivanhempana kasvamista ja sen jatkuvuutta ja tämän oikealla puolella olevassa laatikossa kuvaillaan sateenkaarivanhempana kasvamista ja siihen liittyviä tekijöitä.

Kuvio 1. Sateenkaarivanhempänä kasvamisen prosessi

Sateenkaarivanhemmaksi valmistautumiseen kuuluu ensimmäiseksi klinikan etsintä tai muuhun lapsenhankintaratkaisuun päätyminen. Konkreettisena valmistautumisena kohti vanhemmuutta on esimerkiksi tavaroiden hankinta, kuten lapselle tarkoitettut lelut, vaatteet ja muut lapsiarkeen kuuluvat tavarat. Sateenkaarivanhemmaksi valmistautumiseen kuuluvat myös ajatusten tasolla valmistautuminen. Omien lapsuuden tapahtumien muisteleminen, kertaaminen ja niiden sovittaminen omaan tulevaan vanhemmuuteen ja sen ilmentämiseen. Ennako-oletusten luominen tulevasta sateenkaarivanhemmuudesta kuuluu myös vanhempana valmistautumiseen sekä omien kasvatusideologioiden pohtiminen omien kokemusten kautta tai kasvatusoppaita apuna käyttäen.

Lapsen syntymän jälkeen alkaa sateenkaarivanhempana kasvaminen, jota kuvaa kuvion keskellä sijaitseva nuoli. Kuvion vasemmassa laidassa "vaikuttaa" -laatikossa on listattuna ne tekijät, jotka **vaikuttavat sateenkaarivanhempana kasvamiseen**. Oma lapsuus vaikuttaa vanhempana kasvamiseen esimerkiksi siten, että omien lapsuustapahtumien pohtiminen ja niistä tietoisesti tuleminen ohjaa vanhempaa tietoisesti ja tiedostamatta toimimaan tai olla toimimatta tavalla, jolla omat vanhemmat ovat vanhempana toimineet. Oman puolison kanssa käydyt keskustelut vaikuttavat siihen, minkälaiset asiat nähdään kasvatuksessa tärkeänä ja pohtimalla kasvatustilanteita voi muuttaa omaa käytöstään vanhempana. Omien vanhempien tapa kasvattaa siirtyy jatkumona sukupolvelta toiselle, tai ainakin niin osa sateenkaarivanhemmista ajatteli. Joillekin taas omien vanhempien tapa toimia vanhempana toimi ennemminkin esimerkkinä mitä vältellä itse vanhempana. Kasvatusoppaiden vaikutus vanhemmuuteen voidaan nähdä kahdella tavalla. Joillekin kasvatusoppaat näyttivät esimerkkiä, kuinka toimia erilaisissa kasvatustilanteissa, kun taas osalle kasvatusoppaiden lukeminen vaikutti omaan vanhemmuuden itsetuntoon latistavasti, joten kasvatusoppaita välteltiin tietoisesti. Itse-reflektion omasta sateenkaarivanhemmuudesta nähtiin vaikuttavan sateenkaarivanhempana kasvamiseen. Kasvatustilanteiden, oman käytöksen ja lapsen kanssa käydyn vuorovaikutuksen pohtiminen ja virheistä sekä onnistumisista tietoisesti

tuleminen ohjasi vanhempänä kasvamista. Suurin osa sateenkaarivanhemmista koki, että isoin vaikuttaja omaan kasvamiseen sateenkaarivanhempänä on vaikuttanut oma kasvava lapsi. Vanhemmuuden ilmenemisen nähtiin muuttuvan lapsen kasvaessa ja ilman lapsen kanssa henkisesti ja fyysisesti läsnäolemista ei voi vanhemmaksi kasvaa. ”vaikuttaa”-laatikon kohta ”kasvava lapsi” kuvaa lapsen, mutta myös lapsen kasvun ja kehityksen vaikuttavan sateenkaarivanhempänä kasvamiseen. Sateenkaarivanhempi kohtaa lapsen kasvaessa erilaisia haasteita ja onnistumisia, joista vanhemman on mahdollista ottaa oppia seuraaviin tilanteisiin ja näin vaikuttaa omaan vanhempänä kasvuun.

Haasteensa sateenkaarivanhemmaksi kasvamiselle tuo työn ja kotielämän yhteensovittaminen. Sateenkaarivanhemmat kertoivat, että työpaikalla lapsettomat työkaverit eivät esimerkiksi osaa suhtautua perhe-elämän tuomiin haasteisiin ymmärryksellä. Eräällä vanhemmalla ylennys oli siirtynyt työnantajan toimesta, kun ilmoitus syntyvästä lapsesta oli ilmoitettu työnantajalle. Työyhteisön nuiva suhtautuminen vanhemmuuteen voi vaikuttaa vanhemman ajatuksiin tulevasta vanhemmuudesta ja näin vaikuttaa vanhemmaksi kasvamiseen. Sateenkaarivanhemmilla on ennakko-oletuksia tulevasta vanhemmuudesta ja jos nämä ennakko-oletukset eivät vastaakaan toteutuvaa vanhemmuutta, haastaa se vanhemmaksi kasvamisen. Ennakko-oletusten ja toteutuvan vanhemmuuden ristiriita haastaa sateenkaarivanhemmaksi kasvamista esimerkiksi luomalla sateenkaarivanhemmuudelle ristiriitaisen tunteen, joka saattaa vaikuttaa sateenkaarivanhemman itsetuntoon, jos asiat eivät menekään oletetulla tavalla. Oletusten vastaisessa tilanteessa sateenkaarivanhemman tulee kasvaa ja muuttua nopeastikin. Myös ulkopuolisten asettamat haasteet, kuten neuvolassa ja sairaalassa kirjatut ”Isä” -merkinnät luovat omat haasteensa vanhemmaksi kasvamiselle. Vanhemmaksi kasvamisen haastaa myös muiden luoma käsitys sateenkaarivanhemman vanhemmuudesta ja perheen sisäisistä nimityksistä. Sukulaisten eriarvoistava käytös ei-biologista sukulaista kohtaan haastaa myös vanhempänä kasvun, luoden haastavia tilanteita vanhemmille ratkaistavaksi, esimerkiksi päätöksen teon siitä, voiko eriarvoistava sukulainen olla läsnä oman lapsen elämässä.

Sateenkaarivanhemmat kokevat ulkopuolisten asettamia paineita toimia tietyllä tavalla vanhempana. Ulkopuoliset, kuten muut vanhemmat ja ammattikasvattajat asettavat raamit, kuinka kaikkien vanhempien tulisi toimia. Sateenkaarivanhemmalle se luo haasteita ja oletuksia, kuinka hänen tulisi kasvaa ja kehittyä vanhempana. Ulkopuolisten luomat oletukset voivat vaikuttaa vanhemman itsetuntoon ja itseluottamukseen vanhempana, jos ei pysty toimimaan oletetulla tavalla. Sateenkaarivanhemmaksi kasvamisen haastaa myös ajankäyttöön liittyvät haasteet. Itselle jäävä aika voi olla niin vähäistä, että sateenkaarivanhemmalle ei jää aikaa oman vanhemmuuden reflektoinnille. Lapsen syntymän jälkeen vanhemman ajankäyttö muuttuu ja aika täytyy jakaa useamman perheenjäsenen kesken.

Sateenkaarivanhemmaksi kasvamista tukee oma puoliso, jonka kanssa sateenkaarivanhempä vaihtaa mielipiteitä ja kokemuksia, puoliso myös tukee ilon ja surun hetkillä. Omat vanhemmat tukevat vanhemmaksi kasvamista omien kokemusten jakamisella sekä tarjoamalla lastenhoitoapua. Lastenhoitoapu mahdollistaa sateenkaarivanhemmalla esimerkiksi sitä monien kaipaamaa omaa aikaa, ja tätä kautta mahdollisuuden oman vanhemmuuden reflektiolle. Ystävät ja vertaistuki tukee sateenkaarivanhemmuutta samoin periaattein kuin omat vanhemmat. Vertaisryhmistä vanhempä saa vanhempana kasvamiselle tukea, muilta vanhemmilta ja samassa tilanteessa olevilta. Vertaisryhmiä ovat esimerkiksi lapsi vanhempä kerhot ja Sateenkaariperheet ry:n leirit ja tapaamiset. Vertaisryhmistä on mahdollista saada tuke omaan vanhemmuuteen ja itseluottamusta omaan toimintaan vanhempana.

Sateenkaarivanhemmaksi kasvaminen on ennen kaikkea vastuun lisääntymistä. Lapsen syntymän jälkeen sateenkaarivanhempä kokee olevansa vastuussa kokonaan toisesta ihmisestä, eikä enää vain itsestään. Vanhemmaksi kasvaminen on myös omien tarpeiden siirtämistä lapsen tarpeiden tieltä. Kasvamiseen kuuluu myös lapsen suuntautuminen, joka pitää sisällään lapsen kanssa olemista, lapsen asioista kiinnostumista ja lapsen tarpeista huolehtimista. Vanhempana kasvaminen koostuu itsereflektiosta ja oman toteutuvan

vanhemmuuden pohtimisesta, yksin tai yhdessä puolison tai vertaisten kanssa. Vanhempana kasvamista kuvataan kasvamisena ja kehittymisenä, joka ei koskaan lopu vaan vanhempana kehittyä läpi elämän. Siksi termi "vanhemmaksi kasvaminen" ei ole paikkaansa pitävä siinä mielessä, että kasvaminen ei ole koskaan valmis vaan jatkuvaa vanhempana kasvamista. Vanhemmuus ja vanhempana kasvaminen on muutosta ja kehitystä, mutta ennen kaikkea itseensä luottamista vanhempana.

8. Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli luoda teoreettinen malli sateenkaarivanhempana kasvamisesta ja siitä mikä siihen vaikuttaa, mikä sitä haastaa ja mikä taas osaltaan tukee sateenkaarivanhempana kasvamista. Tässä luvussa kokoaan vielä tutkimuksen antia. Olen jakanut luvun teoreettisen mallin mukaisesti väliotsikoihin, jotta lukijan on helpompi hahmottaa pohdinnan ja teoreettisen mallin yhteys.

Ennen lapsen syntymää

Kaikki alkaa haaveesta saada lapsi. Noin puolet sateenkaarivanhemmista kertoivat kokeneensa "vauvakuumetta" kun taas osalle toive lapsesta kasvoi puolison lapsihaaveiden myötä. Yhdysvalloissa teetetyt tutkimuksen mukaan yli puolet homomiehistä ja noin 40% lesbonaisista haluaa tulla vanhemmaksi (Gates, Badgett, Macober, Chambers 2007). Mielenkiintoinen huomio tutkimuksessa oli se, että moni sateenkaarivanhempi mainitsi erikseen parisuhteen pitkästä kestosta tai suhteen rekisteröimisestä ennen lapsen hankintaa. Parisuhteen rekisteröiminen koettiin tärkeäksi askeleeksi ennen lapsen hankintaa, minkä mahdollisesti koetaan tukevan parisuhteen pysyvyyden ja turvallisuuden kokemuksia. Tätä väitettä tukee myös Paajasen (2005) tutkimus, jossa noin 90% vanhemmista (N=2594) vastasi turvallisen ja hyvän parisuhteen olevan tärkein ehto, jonka täytyi täytyä ennen kuin lapsen syntymiselle annettiin mahdollisuus. Suomessa elää lapsia noin 800:ssa perheessä, jossa vanhemmat ovat samaa sukupuolta ja rekisteröineet suhteensa (Suomen virallinen tilasto).

Ensimmäisenä konkreettisena askeleen lapsen hankinnassa on klinikan etsintä tai muuhun hedelmöitysratkaisuun päätyminen. Kokonaisuudessaan lapsenhankintaprosessi oli sateenkaarivanhempien mielestä raskas, kallis ja pitkä. Osaltaan henkilökohtaiset vaikeudet tulla raskaaksi pidentävät prosessia, mutta myös pakollinen psykologikäynti ja terveystarkastus lisää prosessin

pituutta. Prosessi voi kestää jopa vuosia, mutta nopeimmillaan vajaa vuoden. HUS ja muut sairaanhoitopiirit ovat aloittaneet itsellisten naisten ja naisparien palvelun lapsettomuushoidoissa luovutettujen sukusolujen avulla (Hus.fi), ja tämä toivottavasti vaikuttaa positiivisesti sateenkaarivanhempien kokemuksiin lapsenhankintaprosessin raskaudesta ja pituudesta.

Sateenkaarivanhemmuuden kokemuksen alkamisen määrittelemisen on haasteellista, koska sateenkaarivanhemmat kokivat sen eri tavoin. Osalle kokemus vanhemmuudesta alkoi jo ennen lapsen syntymää ja osalle vasta lapsen syntymä toi tunteen vanhemmuudesta. Tavaroiden hankkiminen vauvaa varten ennen lapsen syntymää voi olla osalle vanhemmuuteen valmistautumista (Niemelä 2003, 238). Toisaalta myös lasta fyysisesti kantava vanhempi kokee lapsen fyysisesti aiemmin, mitä perheen toinen vanhempi (Punamäki 2011), mikä osaltaan voi vaikuttaa siihen, kuinka aikaisin kokemus omasta vanhemmuudesta alkaa.

Oman lapsuuden muistelu kuului monella sateenkaarivanhemmalla aikaan ennen lapsen hankintaa sekä aikaan lapsen saamisen jälkeen. Omien lapsuuskokemusten muistelemisella on vaikutusta osaltaan siihen, minkälaiseksi vanhempi kokee vanhemmuuden ja minkälaisia ajatuksia hän liittää syntymättömään lapseen (Punamäki 2011). Omien lapsuustapahtumien, hyvien ja huonojen, muisteleminen sekä omien vanhempien kasvatustieteiden pohtiminen vaikuttaa siihen, minkälaisia ennakkoletuksia sateenkaarivanhemmilla on tulevaa vanhemmuutta kohtaan. Suurin osa haastateltavista kertoi tietoisesti pohtineensa mitä haluavat tehdä eri tavalla kuin omat vanhemmat olivat tehneet vanhempina.

Sateenkaarivanhemmuutta tukee

Aarnion (ym. 2018) tutkimukseen osallistuneet kertoivat saaneensa yleisimmin omalta puolisolta, omilta vanhemmilta ja ystäviltä. Tämä on linjassa tämän tutkimuksen tuloksien kanssa. Tässä tutkimuksessa sateenkaarivanhemmuuteen tukea saatiin eniten omalta puolisolta, mutta myös

ystäväperheiltä, omilta vanhemmilta, vertaisryhmistä ja jonkin verran neuvolasta. Puolisolta saatu tuki oli rinnalla kulkemista, mutta myös kasvatusasioista keskustelemista. Ystäväperheiltä, vertaisryhmistä ja omilta vanhemmilta tukea saatiin neuvoina ja lastenhoitoapuna. Myös Aarnion ym. (2018, 154) tutkimustulosten mukaan isovanhemmilta saatu apu oli suurimmaksi osaksi lastenhoitoapua. Noin puolet haastattelemistani vanhemmista koki omien ja puolison vanhempien antaman lastenhoidollisen tuen tärkeäksi, osalla omien vanhempien tarjoama tuki oli vähäistä tai sitä ei ollut ollenkaan. Läheisten ja puolison tuki raskausaikana vaikuttaa merkittävästi siihen, miten hyvin odottava vanhempi sopeutuu tulevaan vanhemmuuteen (Mihelic, Filus & Morawaska 2016, 955). Vanhempien omaan vanhemmuuteen lasten isovanhempien koettiin vaikuttavan niin hyvin kuin huonoine esimerkkeineen ja omilta vanhemmilta saatu tuki voikin vaikuttaa merkittävästi sateenkaarivanhemman positiivisiin kokemuksiin omasta vanhemmuudestaan.

Ystävien rooli tuen antajina on monelle sateenkaarivanhemmalla erittäin tärkeää. Aarnion (ym. 2018) tutkimukseen vastanneista reilu puolet vastasivat vertaistuen, henkisen tuen ja keskusteluavun tärkeäksi tuen muodoksi (Aarnio ym. 2018, 149). Tämä tulos on linjassa tämän tutkimuksen kanssa siinä, että vertaistuki on vanhemmalle suuri tuki vanhemmuuteen. Tässä tutkimuksessa ystäviltä saatiin tukea lastenhoitoon ja neuvoja lasten kasvatukseen. Vertaistuki ja ystävien tuki, joilla oli itsellään lapsia, koettiin olevan erittäin tärkeää. Vastaavasti ystävien tuki, joilla ei ollut omia lapsia koettiin tukevan vähemmän ja heidän kanssaan eräs vanhempi koki olonsa jopa yksinäiseksi, koska hän oli siirtynyt eri sosiaaliseen piiriin. Vertaistuen tärkeys ja ystäväperheiden antama tuki kuvaa sitä, että lapsien myötä tukea haetaan mieluummin samassa elämäntilanteessa olevilta.

Muutamit haastateltavat kokivat, etteivät olleet oikeutettuja tukeen, koska olivat itse lapsen halunneet niin lapsen kanssa oli pärjättävä yksin. Tukea sateenkaarivanhemmat saavat mielestään jonkin verran ja tärkein tuki on vertaistuki, oman puolison läsnäolo ja omien vanhempien tarjoama tuki lastenhoitoapuna. Kuitenkin suomalaisista äideistä reilu 20 % kokee

tarvitsevansa enemmän tukea vanhemmuuteensa mitä on saanut ja iseistä vastaavaa luku on noin 10% (Paajanen 2005, 66 – 68). Osalle sateenkaarivanhemmista tuen hakeminen oli hankalaa ja he kokivat, etteivät ole oikeutettuja tukeen. Tukea haettiin myös internetistä ehkä matalamman kynnyksen vuoksi, mutta sieltä tukea ei juuri saanut. Internetin keskustelupalstoilla luodut epärealistiset kuvat vanhemmuudesta ja vanhempana jaksamisesta saivat pikemminkin nostettua suorituspaineita tukemisen sijasta.

Mielenkiintoinen huomio liittyi tuen saamiseen neuvolajärjestelmältä. Muutama mainitsi neuvolan täysin turhaksi liittyen tukeen ja osa sai neuvolasta tukea vain liittyen lapsen fyysiseen kasvuun ja kehitykseen, vanhemmuuteen siellä ei koettu saavan tukea. Samoilla linjoilla tutkimukseni kanssa oli myös Perhebarometri 2005 (Paajanen 2005), jossa tutkittiin esimerkiksi vanhempien tuen saantia ja tuenmuotoja. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat, että neuvolalta saa vain ympäröivä vastauksia eikä neuvolatyöntekijöillä ole aikaa keskittyä vanhemmuuteen liittyvien pulmien ratkaisemiseen (Paajanen 2005, 67 – 68). Vanhemmuuteen liittyen vanhemmat kokivat, että neuvola ei tarjonnut tukea, eikä neuvolahenkilökunnan ajateltu olevan edes kiinnostuneita vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Neuvola on usein kuitenkin mainittu yhtenä palveluista saadun tuen antajana (Aarnio ym. 2018, 154), mikä viittaisi siihen, että neuvolasta on mahdollista saada tukea, mutta tuen mutoo ei ole sitä mitä vanhemmat toivoisivat. Vanhemmat kertoivat neuvola- ja sairaalajärjestelmässä sekä perhevalmennuksessa käytetyt ”Isä”-maininnat häiritseväksi tekijäksi. Tämä huomio on linjassa esimerkiksi Taskerin ja Pettersonin (2007) tutkimustulosten kanssa, jonka mukaan moni homo- ja lesbovanhempi kokee, että terveydenhuolto ei tunnista perhettä, jossa vanhemmat ovat samaa sukupuolta eivätkä osaa kohdata heitä perheenä. Tähän ongelmaan on osaltaan puuttanut Juha Jämsä (2008) kirjassaan *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi – Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville*. Kirja on tarkoitettu sateenkaariperheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille käsikirjaksi, jotta he osaisivat kohdata erilaisia perheitä työssään.

Sateenkaarivanhemmaksi kasvamista haastaa

Sateenkaarivanhemmaksi kasvamista haastaa ajankäytön haasteet kuten ajan riittäminen perheelle, mutta myös itselle. Omaan vanhemmuuteen keskittyminen ja oman vanhemmuuden reflektointi voi kiireisessä arjessa olla mahdotonta ja levon vähyys näkyä myös vanhemmuudessa. Arjessa oman lapsettoman ajan niukkuus näkyi esimerkiksi väsymyksenä ja kireänä pinnana. Lapsen saaminen synnyttää vanhemmissa erilaisia tunteita (Haapio ym 2009, 83), jotka ovat kaikki sallittuja, kunhan niitä oppii käsittelemään. Kokemus oman ajan vähenemisestä ja siitä, että on aina jonkun muun käytettävissä, olivat haastateltavien mielestä vanhemmuuden nurjapuolia ja haasteita, joiden kanssa oppii kuitenkin elämään ja jotka sateenkaarivanhempien mielestä helpottuvat lapsen kasvaessa. Oma lapseton aika oli joillekin sateenkaarivanhemmista erittäin tärkeää ja tätä havaintoa tukee myös Böökin ja Mykkäsen (2019, 421) tutkimus, johon osallistuneet vanhemmat kertoivat uhraavansa jopa unistaan, jotta saavat omaa kiireetöntä aikaa ilman lapsia, jolloin voi itse määritellä mitä tekee ja missä tahdissa. Kun molemmat vanhemmat sitoutuvat vanhemmuuteen, voi se parhaimmillaan mahdollistaa molemmille lapsetonta aikaa (Haapio ym. 2009, 84), esimerkiksi harrastusten parissa. Böökin ja Mykkäsen (2019) tutkimuksessa todettiin, että vanhempien päivät jakaantuvat kolmeen osaan; perhe aikaan, vanhempien kahdenkeskeiseen aikaan ja vanhemman omaan aikaan. Tutkimuksen mukaan suurin osa vanhemmista pyrki täyttämään kulttuuriset ja sosiaaliset odotukset, jotka yhteiskunta on asettanut vanhemmuudelle. (Böök & Mykkänen 2019.) Edellä mainittu tutkimustulos on osittain samoilla linjoilla tämän tutkimuksen kanssa siinä, että osa sateenkaarivanhemmista koki paineita toimia tavalla, jonka yhteiskunta ja muut vanhemmat ovat luoneet.

Sateenkaarivanhemmat kokivat, että yhteiskunta ja media asettaa vanhemmuudelle paineita. Suoranaisesti sateenkaarivanhemmuudella ei ajateltu olevan erityisiä paineita vaan enneminkin yleisesti vanhemmuudella. Yhteiskunnalla ja jatkuvasti muuttuvilla vanhemmuuden ihanteilla, sekä median asettamilla ihannekuvilla nähdään olevan vaikutusta siihen, minkälainen ihannevanhemmuuden kuva ihmisillä on (Haapio ym. 2009, 82 – 83).

Sateenkaarivanhemmat mainitsivat esimerkiksi lasten harrastukset, ruokailutottumukset ja kasvatusideologiat aiheiksi, joista he kokevat kohdanneensa painostusta ulkopuolisilta ihmisiltä. Media usein luo vanhemmuudesta epärealistisen positiivisen kuvan (Mihelic ym, 2016, 956), joita vanhempien voi olla hankala saavuttaa ja voi näin johtaa moniin epäonnistumisen kokemuksiin.

Sateenkaarivanhempien perhe voi muodostua monin eri tavoin ja perheeseen voi kuulua monta vanhempaa, etävanhempaa tai aikuista (Jämsä & Kuosmanen 2006). Perheen monimuotoisuus voi tehdä haastavaksi perhemuodon selvittämisen ulkopuolisille (Tasker & Petterson 2007, 5). Positiivinen eroavaisuus muihin tutkimuksiin (Baiocco, Nardelli, Pezzuti, Lingiardi 2013; Costa, Pareira & Leal 2019; Tasker & Petterson 2007) verrattuna oli se, että suurin osa tähän tutkimukseen osallistuneista sateenkaarivanhemmista ei kokenut, tai ei ainakaan maininnut kokeneensa, syrjintää tai haasteita selvittää ulkopuolisille perhemuotoaan. Muutama vanhempi kertoi sulkeneensa osan sukulaisistaan perheen ulkopuolelle lapsiansa eriarvoistamisen vuoksi. Myös Aarnion (ym. 2018) tutkimukseen vastanneet olivat samaa mieltä siitä, että jos sukulaiset eriarvoistavat sateenkaariperheen heille ei-biologiset lapset biologisista lapsista, tuen saaminen ja tuen pyytäminen jää vähäisemmäksi (Aarnio ym. 2018, 26). Baiocco ym. (2013) tutkimuksen mukaan heteroseksuaalisilla ikäihmisillä on usein negatiivinen asenne lesbovanhempia ja etenkin homovanhempia kohtaan. Heteroseksuaalisilla miehillä on tutkitusti enemmän negatiivisia asenteita seksuaalivähemmistöjä kohtaan, kuin esimerkiksi heteroseksuaalisilla naisilla. Negatiivisiin uskomuksiin, koskien lesbo- ja homovanhempien vanhemmuutta, vaikuttaa merkittävästi, jos vastaaja on mies, matalasti koulutettu, uskonnollinen sekä vastaajan korkea ikä (Nikander ym. 2016, 524). Kaikesta huolimatta voidaan kuitenkin todeta, että lesbo- ja homovanhempien hyväksyntä vanhempina on kasvanut suuresti (Costa, Pareira & Leal 2019, 59, 68).

Sateenkaarivanhemmaksi kasvamista haastaa osaltaan myös työ- ja kotielämän yhteensovittamiseen liittyvät ongelmat, jotka ovat usein ajankäytöllisiä ongelmia. Tuoreessa suomalaisessa tutkimuksessa noin 30% vastaajista (N=4132), koki työn aiheuttavan ajankäytöllisiä ongelmia työn ja perheen yhteensovittamisessa (Sorsa & Rotkirch 2020, 67 – 68). Osa sateenkaarivanhemmista koki, että joutuvat selittelemään menojaan töissä ja lapsettomat työkaverit eivät ymmärrä tilannetta, jossa mennään lapsen ehdoilla, eikä ylitöihin voi noin vain jäädä. Gabbin (2001) tutkimus on samoilla linjoilla tutkimustulokseni kanssa koskien työ- ja kotielämän yhteensovittamisen hankaluutta. Hänen tutkimuksessaan kävi ilmi, että usein synnyttävä/kotiin jäävä vanhempi joutuu tekemään suuria kompromisseja koskien työuraansa ja usein kokee itsensä syrjityksi työpaikallaan (Gabb 2001, 324). Toisaalta tuoreesta tutkimuksesta (Sorsa & Rotkirch 2020) saadaan selville, että noin reilu puolet (N=3752) suomalaisista vanhemmista koki, etteivät he ole joutuneet muuttamaan työelämässään mitään lasten vuoksi ja noin 95% vastaajista (N=3422) koki työn ja perheen sovittamisen onnistuvan hyvin.

Vanhemman korkea minäpystyvyys vaikuttaa merkitsevästi vanhemman positiivisiin ennakko-oletuksiin vanhemmuudesta ja vanhemman ennakko-oletukset tulevasta vanhemmuudesta vaikuttavat vanhemmuuden ilmentämiseen riippuen siitä, ovatko oletukset positiivisia vai negatiivisia (Mihelic ym. 2016, 953 – 956). Sateenkaarivanhemmilla oli monella odotuksia vanhemmuudesta ennen lapsen syntymää ja osa oli pohtinut vanhemmuutta jo paljon ennen lapsen hankkimista. Toteutumattomien ennakko-oletusten voidaan nähdä haastavan vanhempana kasvamista, koska sateenkaarivanhempi joutuu arvioimaan oletustaan ja toteutuvaa tilannetta ja muuttamaan omaa käytöstään vastaamaan toteutuvaa tilannetta.

Sateenkaarivanhemmaksi kasvamiseen vaikuttaa

Sateenkaarivanhemman vanhemmuuden kokemukseen vaikuttivat oma lapsuus ja omat vanhemmat, ja niistä poimittiin itselle, ne kaikkein tärkeimmät opit. Oma historia vaikutti vanhemmuuteen osin passiivisesti tiedostamatta. Toiset

vanhemmat, kasvatusoppaat sekä puolison kanssa käydyt keskustelut kasvatuksesta olivat tekijöitä, joiden annettiin vaikuttaa vanhemman roolin omaksumiseen tietoisesti. Ristiriitojen esiintuominen omasta lapsuusajan vanhempisuhteesta ja niistä tietoiseksi tuleminen häiritsee vanhemman kehittyvää vanhemmuutta vähemmän kuin tiedostamattomat ongelmat omassa vanhempisuhteessa (Niemelä 2003, 329). Huomion arvoista oli kuitenkin se, että haastateltavat osasivat nimetä asioita, joita halusivat poimia omasta lapsuudestaan ja toisaalta myös jättää tekemättä. Ristiriitojen tiedostaminen mahdollistaa niistä irti päästämisen.

Sateenkaarivanhemmaksi kasvamisessa suurin opettaja on kuitenkin oma lapsi. Lapsen kanssa oleminen vaikuttaa siihen minkälaisia kokemuksia saa vanhemmuudesta ja oma reaktio näihin tapahtumiin vaikuttaa siihen minkälaiseksi kasvaa vanhempana. Aktiivinen läsnä oleminen lapsen arjessa on tärkeää ja lapsen huomioimisen ja kuuntelemisen kautta vanhempi oppii lapsesta ja tätä kautta vanhemmuudesta. Vanhempana kasvaminen tapahtuu siis vuorovaikutuksessa lapseen ja sitä voi kuvata tennisotteluna, jossa molemmat reagoivat toisiinsa. Vanhempi ja lapsi opettavat toinen toisiaan (Vilen 2010, 131), ja kasvaminen vanhempana on näin vuorovaikutusta oman lapsen ja oman vanhemmuuden välillä.

Moni tutkimukseen osallistunut sateenkaarivanhempi kertoi pohtivansa vanhemmuutta usein puolison ja vertaisten kanssa tai osa ihan itsekseen itsereflektion kautta. Itsereflektiolla tarkoitetaan itsepohdintaa, jossa yksilö astuu ikään kuin ulkopuolelle itsestään ja tarkastelee omaa käyttäytymistään tai ajatuksiaan ulkopuolisen silmin (Dewey 1997). Omasta ajattelustaan ja käytöksestään tietoiseksi tuleminen auttaa vanhempaa huomaamaan mikä vaikuttaa omaan käyttäytymiseen, onko sitä tarpeen muuttaa ja miten sitä mahdollisesti muutetaan. Sateenkaarivanhempana kasvaminen on siis myös jatkuvaa itsensä reflektointia ja jopa omien ajatusten ja toimintatapojen kyseenalaistamista. Vanhemman rooli muuttuu ja kehittyä läpi vanhemman elämän ja sen ajatellaankin olevan aina keskeneräistä (Haapio ym. 2009;

Rautiainen 2001, 7) ja lapsen kasvaessa siihen kietoutuu aina uudenlaisia psykologisia vuorovaikutukseen liittyviä prosesseja ja mahdollisuuksia (Siltala 2003, 16).

Tutkimukseen osallistuneet sateenkaarivanhemmat ajattelivat lapseen suuntautumiseen kuuluvan lapsen kanssa oleminen. Koettiin, että vanhemmaksi ei voi kasvaa, jos ei ole fyysisesti, sekä henkisesti läsnä lapsen elämässä. Kun vanhempi on vuorovaikutuksessa vauvan kanssa ja kohtaa vauvan sensitiivisesti, kehittyy vanhemmalle tunne vanhemmuudesta juuri tämän lapsen vanhempana (Niemelä 2003, 235). Myös rakkauden osoittaminen, yhdessä leikkiminen ja ruuan tarjoaminen lapselle on todella tärkeää vanhemman ja lapsen välisen tunnesiteen ja yhteyden luomiseksi sekä vanhemmuuden vahvistamiseksi (Rautiainen 2001, 18 – 19, 23). Samoilla linjoilla olivat myös tutkimukseen osallistuneet sateenkaarivanhemmat, jotka kuvasivat tehtävikseen lapsen tukena olemisen, lapsen ymmärtämisen ja rakkauden osoittamisen lapselle. Vanhemmat haluavat olla mahdollisimman hyviä vanhempia lapsilleen, jotta lapset saisivat hyvät lähtökohdat elämään. Tätä loppumatonta vastuuta ja omasta ajasta tinkimistä pidettiin rankkana, mutta kaiken sen vaivan arvoisena.

Lopuksi

Sateenkaarivanhemman roolin omaksumisen tärkeimmät huomioid tässä tutkimuksessa olivat seuraavat: vanhemman roolissa ole koskaan valmis, eikä vanhempana voi kasvaa, jos ei vietä aikaa lapsen kanssa. Tutkimuksen edetessä huomio kiinnittyikin käsitteeseen vanhemmaksi kasvaminen, jota käytin tutkimuksen alkuvaiheilla kuvaamaan tutkimusongelmaa. Kuitenkin tutkimuksen edetessä ja haastatteluja analysoidessani minulle selvisi, ettei kukaan sateenkaarivanhemmista kokenut tulevansa valmiiksi vanhempana. Tämän vuoksi käytin teoriaosuudessa käsitettä vanhempana kasvaminen kuvaamaan jatkuvaa vanhempana kasvamista päättyvän kasvamisen sijasta. Vanhempana kasvamisen prosessi alkaa jo sateenkaarivanhemman ajatuksissa paljon ennen lapsen hankintaprosessia. Haave lapsesta saa ajatukset suuntaamaan kohti

mahdollisesti tulevaa lasta, vanhemmuutta ja ehkä haaveita siitä, minkälaista on olla vanhempi. Mielikuvat tulevasta lapsesta ja omien lapsuustapahtumien läpikäyminen voi olla jo ensimmäisiä askelia vanhempana kasvamisen prosessissa.

Vanhempana kasvaminen jatkuu koko lapsen elämän ja sille asetetut oletukset ja ihanteet luovat paineet vanhempana olemiseen. Sateenkaarivanhemmat pohtivat monia asioita sen kautta, että kelpaavatko he vanhempina, jos he toimivat eri tavalla kuin toiset vanhemmat, esimerkiksi ruokailutottumuksissa, harrastuksissa tai kasvatustieteologiassa. Yhteiskunta ja muut vanhemmat luovat kohtuuttomasti paineita vanhemmuudelle ja suurimmaksi osaksi nämä paineet ovat turhia. Sen myös huomasivat sateenkaarivanhemmat kertoessaan toimivansa juuri niin kuin itse haluavat ja olevansa silti hyviä vanhempia.

Sateenkaarivanhemman kokemus omasta vanhemmuudestaan on aihe, jota ei ole tutkittu kovinkaan laajasti. Tässä tutkimuksessa on tutkittu esimerkiksi sitä mikä haastaa sateenkaarivanhemmaksi kasvamista ja mielenkiintoinen jatkotutkimus olisikin selvittää miten sateenkaarivanhemmat kohtaavat haasteet ja millä muilla tavoin haasteet vaikuttavat vanhemmaksi kasvamiseen ja vanhemmuuteen. Neuvolan vaikuttavuutta sateenkaarivanhemmuuteen on tarpeen tarkastella syvällisemmin. Sateenkaarivanhempien vanhemmaksi kasvaminen alkaa osalla jo ennen lapsen syntymää ja olisikin mielenkiintoista tutkia, minkälaisia tekijöitä liittyy sateenkaarivanhempien odotusaikaan vanhemmaksi kasvamisen näkökulmasta. Tähän tutkimukseen ei osallistunut yhtään miesparia, minkä vuoksi olisikin mielenkiintoista tutkia miesparien vanhempana kasvamista. Haluan myös osoittaa lämpimän kiitoksen tähän tutkimukseen osallistuneille. Ilman tähän tutkimukseen osallistuneita kymmentä rohkeaa vanhempaa olisi tämän tutkimuksen anti jäänyt vähäiseksi, joten nöyryn kiitos jokaiselle vanhemmalle tärkeästä kohtaamisesta.

Lähteet

Aarnio, K. 2014. Sateenkaariperheiden lasten vahvuudet ja haavoittuvuudet. Kirjallisuuskatsaus. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2014 (6)

<https://vaestoliitto-fi->

[bin.directo.fi/@Bin/77d55294b989d684b082836ef3e03c2d/1530785608/application/pdf/3870040/Sateenkaariperheet_Tyopaperi%206_1.pdf](https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/77d55294b989d684b082836ef3e03c2d/1530785608/application/pdf/3870040/Sateenkaariperheet_Tyopaperi%206_1.pdf)

Aarnio, K., Kallinen, K., Kylmä, J., Solantus, T. & Rotkirch, A. 2017. Sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi ja kokemukset. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 62/2017

Aarnio, K., Kylmä, J., Solantus, T. & Rotkirch, A. 2018. Sateenkaariperheiden vanhemmat. Kokemuksia lasten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja tuen saannista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 63/2018.

<http://vaestoliitto-fi->

[bin.directo.fi/@Bin/f7ba62459f5de2099544ace4b7505538/1530784399/application/pdf/8124269/Sateenkaariperheiden_vanhemmat_nettiin.pdf](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f7ba62459f5de2099544ace4b7505538/1530784399/application/pdf/8124269/Sateenkaariperheiden_vanhemmat_nettiin.pdf)

Ahola, M. 2000. "Ihan perhe vaan". Lesboperheissä elävien nuorten perhekäsityksiä. SETA-julkaisuja 14. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry. Sosiologian pro gradu, Helsingin yliopisto.

Alanen, R. 2011. Kysely tutkijan työkaluna. Teoksessa: Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (toim.) Kieltä tutkimassa – tutkielman laatijan opas. Helsinki: Finn Lectura.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Baiocco, R., Nardelli, N., Pezzuti, L. & Lingiardi, V. 2013. Attitudes of Italian Heterosexual Older Adults Towards Lesbian and Gay Parenting. *Sex Res Soc Policy* (2013) 10: 285 – 292.

Bos, H., Gartell, N. & van Gelderen, L. 2013. Adolescents in Lesbian Families: DSM-Oriented Scale Scores and Stigmatization. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*. 25:2, 121 – 140.

Bos, H., Kuyper, L. & Gartrell, N. 2017. A Population-Based Comparison of Female and Male Same-Sex Parent and Different-Sex Parent Households. Family Process Institute 2017.

<https://www.nlfs.org/images/uploads/bos-et-al-2017-family-process.pdf>

Böök, M. L. & Mykkänen, J. 2019. Finnish Mothers' and Fathers' Constructions of and Emotions in Their Daily Lives. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63 (3), 412-426.

Charmaz, K. 1996. The search of Meanings – Grounded Theory. *Teoksessa: Smith, J., A., Harré, R. & Van Langenhove (toim.) Retthinking Methods in Psychology*. London: Sage Publications. 27 – 49.

Cho, J. & Lee, E-H. 2014. Reducing Confusion about Grounded Theory and Qualitative Content Analysis: Similarities and Differences. *The Qualitative Report* (19):64, 1 – 20.

Costa, P., Pereira, H. & Leal, I. Through the Lens of Sexual Stigma: Attitudes Toward Lesbian and Gay Parenting. *Journal of GLBT Family Studies*, 15:1, 58 – 75

Dewey, J. 1997. *How we think*. New York: Dover Publications.

Dey, I. 1999. *Grounding grounded theory: guidelines for qualitative inquiry*. California: Academic Press.

Fedewa, A., Black, W. & Ahn, S. 2015. Children and Adolescents With Same-Gender Parents: A Meta-Analytic Approach in Assessing Outcomes. *Journal of GLBT Family Studies* (11):1, 1 – 34.

Gabb, J. 2001. Querying the Discourses of Love: An Analysis of Contemporary Patterns of Love and the Stratification of Intimacy within Lesbian Families. *European Journal of Women's Studies*. vol.8(3), 313 – 328.

Gartell, N. & Boss, H. 2010. US National Longitudinal Lesbian Family Study: Psychological Adjustment of 17-Year-Old Adolescents. *Pediatrics*, 126(1), 1–9.

Gates, G., Badgett, L., Macomber, J. & Chambers, K. 2007. *Adoption and Foster Care by Gay and Lesbian Parents in the United States*. UCLA: California Center for Population Research.

Glaser, B. G. & Strauss, A. L. 1967. *The discovery of grounded theory : Strategies for qualitative research*. Chicago, Ill.: Aldine Publishing Company.

Glaser, B. G. 1978. *Theoretical sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory*. Mill Valley (Calif.): Sociology Press.

Golombok, S. & Badger, S. 2010. Children raised in mother-headed families from infancy: a follow-up of children of lesbian and single heterosexual mothers, at early adulthood. *Human Reproduction*, 25(1), 150–157

Golombok, S., Mellish, L., Jennings, S., Casey, P., Tasker, F. & Lamb, M. 2014. Adoptive gay father families: Parent-child relationships and children's psychological adjustment. *Child Development*, 85 (2), 456–468.

Golombok, S, Perry, B, Burston, A, Murray, C, Mooney-Somers, J, Stevens, M, ym. 2003. Children With Lesbian Parents: A Community Study. *Developmental Psychology*, 39:1, 20 – 33.

Haapio, S., Koski, K., Koski, P. & Paavilainen, R. 2009. *Perhevalmennus*. Helsinki: Edita.

Heikkilä, H-K. 2013. *Biologisesta vanhemmuudesta sosiaaliseen vanhemmuuteen – Suomen vanhemmuuslainsäädäntö sateenkaariperheiden ja lapsen edun näkökulmasta*. Oikeustieteellisen pro gradu, Helsingin yliopisto.

Hus.fi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. *Lapsettomuushoidot*. (Avattu: 30.11.2019)

<https://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaanhoitopalvelut/naistentaudit/lapsettomuushoidot/Sivut/default.aspx>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Ihmisoikeuskeskus, 2017. *Tasa-arvoinen avioliittolaki voimaan Suomessa* 1.3.2017.

<https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/julkaisut2/uutiset/uutisarkisto-2012-2017/?x5964494=5965076>

Jämsä, J. 2008. *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi*. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jämsä, J. & Kuosmanen, P. 2006. *Sateenkaariperheet ovat monenlaisia lapsiperheitä*. Teoksessa

Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) *Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveissa ja koulussa*. Helsinki: Edita Prima Oy, 13 – 20

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2011. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 73-87

Koh, A., Bos, H. & Gartell, N. 2019. Predictors of mental health in emerging adult offspring of lesbian-parent families. *Journal of Lesbian Studies*.

Koivunen, E. 2008. Naisparien arjen strategiat: sateenkaariperheiden kulttuurinen ja sosiaalinen paikka. Humanistinen pro gradu, Jyväskylän yliopisto.

Kuosmanen, P. 2000. Äitien ja lesbojen arkipäivän tilanteita: performatiivis-diskursiivinen tarkastelu. Helsinki: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Naistutkimusraportteja 2000:1. Sosiaalipsykologian pro gradu, Helsingin yliopisto.

Kuosmanen, P. 2006. Sateenkaarifamiliallinen käänne ja suomalaisten sateenkaarivanhempien muuttuvat perhemuodot. Teoksessa Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystieteissä ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy, 37-44

Liimatainen, A. 2013. Perhemuodon yhteys koulukiusaamiseen. Pro gradu - tutkielma, Itä-Suomen yliopisto

Mihelic, M., Filus, A. & Morawaska, A. 2016. Correlates of Prenatal Parenting Expectations in new Mothers: Is Better Self-Efficacy a Potential Target for Preventing Postnatal Adjustment Difficulties? *Society for Prevention Research* 17, 949 – 959.

Moring, A. 2013. Oudot perheet. Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nikander, C., Salin, M. & Hakovirta M. 2016. Kelpaavatko samaa sukupuolta olevat parit vanhemmiksi? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta nais- ja miesparien vanhemmuuteen. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):5, 516-527
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131348/YP1605_Nikanderym.pdf?sequence=2

Niemelä, P. 2003. Äitiyden tunteen syntyminen. Teoksessa: Niemelä, P., Siltala, P & Tamminen, T. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 237 – 251.

Paajanen, P. 2005. Perhebarometri 2005. Eri teitä vanhemmuuteen – Kaksikymppisenä ja kolmikymppisenä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 21/2005

Patterson, C. 1992. Children of Lesbian and Gay Parents. Child Development (63):5, 1025 – 1042.

Punamäki, R-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen, 95 – 114.

Rautiainen, M. 2001. Johdanto. Teoksessa: Rautiainen, M. (toim.) ym. Vanhemmuuden roolikartta : käyttäjän opas. 2, Syvennä ja sovelle. Helsinki: Hakapaino Oy.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2014. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22 – 56.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (Avattu: 20.9.2019)

Sateenkaariperheet ry, a. Miten lapsia tehdään. (Avattu: 7.6.2018).
<https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/miten-lapsia-tehdaan/>

Sateenkaariperheet ry, b. Tilannekatsaus: Sateenkaariperheiden lapsettomuushoitojen käynnistäminen julkisilla klinikoilla. (Avattu: 1.12.2019).
<https://sateenkaariperheet.fi/uutiset/tilannekatsaus-sateenkaariperheiden-lapsettomuushoitojen-kaynnistaminen-julkisilla-klinikoilla/>

Sateenkaariperheet ry, c. Sateenkaariperheet ry. (Avattu 10.12.2019)
<https://sateenkaariperheet.fi/yhdistys/sateenkaariperheet-ry/>

Sateenkaariperheet ry, d. Mikä sateenkaariperhe. (Avattu 10.12.2019)
<https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/mika-sateenkaariperhe/>

Sateenkaariperheet ry, e. Perheen byrokratia ja etuudet. Tapaamisoikeus tosiasialliseen (sosiaaliseen) vanhempaan. (Avattu 20.1.2020)
<https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/perheen-byrokratia/#tapaamisoikeus>

Sateenkaariperheet ry, f. Minustakin tulee äiti - synnyttämättä äidiksi. Opas sosiaaliselle äidille. <https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2020/01/Sosiaalisen-äidin-opas-19.12.2019.pdf> (Avattu 3.1.2020)

Sateenkaariperheet ry, g. Tutkimuksia. <https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/tutkimuksia/> (Avattu: 2.2.2020)

Seta ry. Äitiyslaki.

<https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/aitiyslaki/> (Avattu 20.1.2020)

Shenton, A. K. 2004. Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information* 22 (2), 63–75.

Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa: Niemelä, P., Siltala, P & Tamminen, T. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 16 – 43.

Solantaus, T. 2008. Homoseksuaalisten vanhempien lasten kehitys. Teoksessa: Jämsä, J. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sorsa, T. & Rotkirch, A. 2020. Perhebarometri 2020. Työ ja perhe ne yhteen sopii? Vanhemmuuden ja työn yhteensovittaminen suomalaisissa lapsiperheissä. Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E43/2020.

Strauss, A. 1987. *Qualitative Analysis for Social Scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.

Strauss A. & Corbin, J. 1990. *Basics of qualitative research. Grounded Theory procedures and techniques*. Newbury Park Ca: Sage Publications.

Strauss A. & Corbin J. 1998. Basics of qualitative research. Techniques and procedures of developing grounded theory. Thousand Oaks: Sage Publications

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet (verkkójulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus (Avattu 3.3.2020)

http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#Perheet

Tasker, F & Patterson, C. 2007. Research on Gay and Lesbian Parenting. Journal of GLBT Family Studies (3):2 – 3, 9 – 34.

THL.fi. Äitiyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää.

<https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiyden-selvittaminen/aitiyden-tunnustaminen-ennen-lapsen-syntymaa>

Thornberg, R. & Charmaz, K. 2011. Grounded Theory. Teoksessa: Lapan, S., Quartaroli, M. & Riemer, F. Qualitative Research: An Introduction to Methods and Designs. San Francisco, Calif.: Jossey-Bass, 41 – 68.

Tuomi, E. 2003. Homo- ja lesbovanhemmuus ja sosiaaliset verkostot. Psykologian pro gradu, Jyväskylän yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuovila, T., Koivusilta, M., Åstedt-Kurki, P. & Kylmä, J. 2017. Nuorten kokemuksia elämästä sateenkaariperheessä. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):5, 560-569.

Wainright, J. & Petterson, C. J. 2006. Delinquency, Victimization and Substance Use Among Adolescents with Female Same- Sex Parents. Journal of Family Psychology, 20(3), 526–530.

LIITE 1: Haastattelupyyntö

HAASTATTELUPYYNTÖ

Hyvä vanhempi

Opiskelen kasvatustieteitä Lapin yliopistossa ja tällä hetkellä olen tekemässä pro gradu -tutkielmaa homo- ja lesbovanhemmuudesta. Olen kiinnostunut siitä, minkälaisia kokemuksia ja ajatuksia homo- ja lesbovanhemmillä on omasta vanhemmuudestaan ja vanhemmaksi kasvamisesta. Tutkimustani ohjaa professori Satu Uusiautti.

Tutkimus toteutetaan yksilöhaastatteluina syksyn 2018 aikana. Haastattelen Sinua mieluusti kasvotusten, mutta haastattelu on mahdollista järjestää myös sähköposti-, puhelin- tai videopuheluhaastatteluna. Haastateltavan henkilöllisyys säilyy anonyyminä koko tutkimuksen ajan ja kaikkea tutkimukseen osallistuvan liittyvää tietoa käsitellään luottamuksellisesti.

Mikäli olet yhden tai useamman lapsen vanhempi, olen kiinnostunut kuulemaan juuri Sinun ajatuksiasi ja kokemuksiasi vanhemmuudesta ja vanhemmaksi kasvamisesta. Osallistumisesi on äärimmäisen tärkeää, sillä homo- ja lesbovanhemmuudesta on hyvin vähän tietoa. Tutkimuksellani tavoitellaan siten tietoa erityisesti vanhempien ja lasten tueksi.

Toivottavasti löydät ajan haastatteluun. Voit ilmoittautua tutkimukseen 23.9.2018 mennessä (yhteystiedot alla). Annan mielelläni myös lisätietoa. Kiitos jo etukäteen!
Ystävällisin ja odottavin terveisin,

Linda Salo

lisalo@ulapland.fi

040 5787050

LIITE 2: Sähköpostihaastattelu

Homo- ja lesbovanhemmuus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhempien ajatuksia ja mielipiteitä omasta vanhemmuudesta ja vanhemmaksi kasvamisesta.

Voitte vastata alla oleviin kysymyksiin haluamassanne järjestyksessä kirjoittamalla vastauksenne eteen kysymyksen numeron.

Vastauksen pituutta ei ole määritelty, joten voitte vastata kysymyksiin niin pitkästi kuin haluatte.

Vanhemmuuden merkitys

1. Kertoisitko aluksi perheestäsi? Minkälainen perhe teillä on? Miten teidän perheen tarina alkoi?
2. Mikä sai sinut kokemaan olevasi vanhempi ensimmäistä kertaa?
3. Millaisena vanhempana näet itsesi?
4. Mitä vanhemmuus sinusta on ja mitä se sinulle merkitsee?
5. Mikä on mielestäsi vanhemmuudessa tärkeää?
6. Mikä vanhemmuudessa ja vanhemmaksi tulossa on ollut haastavinta?

Vanhemmaksi kasvaminen

7. Mikä on vaikuttanut siihen, millainen vanhempi olet?
8. Minkälaista ajattelit vanhemmuuden olevan ennen lapsen/lasten saamista?

9. Onko vanhemmuus nyt erilaista, mitä ajattelit sen olevan ennen lapsen/lasten saamista? Jos on, niin miten?
10. Mitä vanhemmaksi kasvamiseen sinusta liittyy? Mitä vanhemmaksi kasvaminen sinusta on?
11. Minkälaisia haasteita vanhemmaksi kasvuun liittyy?
12. Haluatko kertoa vielä jotakin vanhemmuuteen tai vanhemmaksi kasvamiseen liittyen?

Voitte lähettää kaikki vastauksenne samalla kerralla tai vain yksi vastaus kerrallaan. Voitte myös vastauksen lähetettyänne muuttaa/lisätä vastaustanne. Luen vastauksenne ja esitän mahdollisia jatkokysymyksiä vastauksiinne liittyen.

Kiitos osallistumisestanne tutkimukseen!

Ystävällisin terveisin Linda Salo

lisalo@ulapland.fi

0405787050